

## SIY102U - TÜRK SİYASAL HAYATI

### Ünite 1: II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Türkiye'de Siyasal Yaşam (1908-1923)

#### İttihat ve Terakki Cemiyeti ve II. Meşrutiyet'in İlanı

1. Osmanlı Devleti'nin ilk anayasasının adı ve tarihi nedir?

**Cevap:** Osmanlı Devleti'nin ilk anayasası olan Kanun-i Esasi, tarihi 1876'dır.

2. Paris'te Ahmet Rıza Bey'in liderliğinde kurulan "Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti"nin amacı nedir?

**Cevap:** Paris'te Ahmet Rıza Bey'in liderliğinde kurulan "Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti"nin amacı II. Abdülhamit'i tahttan indirmek ve anayasayı yeniden getirmektir.

3. İTC'nin Selanik'te tutunmasının nedenlerinden biri nedir?

**Cevap:** İTC'nin Selanik'te tutunmasının nedenlerinden biri, şehrin 18. yüzyıldan beri Osmanlı İmparatorluğu'nun önde gelen ticaret merkezlerinden biri olmasıdır. Canlı bir ticaret ve kültür hayatının bulunduğu Selanik şehri, Yahudi, Rum, Bulgar ve Türklerden oluşan kozmopolit bir nüfusa sahipti.

4. İTC'nin karar merkezini hangi çekirdek kadro oluşturuyordu?

**Cevap:** Örgütün karar merkezini "Merkez-i Umumi" adında bir çekirdek kadro oluşturuyordu.

5. İTC Fransız Devrimi'nin hangi kavramlarından etkilenmiş olmasına rağmen alttan gelişen ideolojisi nedir?

**Cevap:** Fransız Devrimi'nin eşitlik, kardeşlik, özgürlük sloganlarından etkilenmekle birlikte, örgütün ideolojisi alttan alta gelişen bir Türk milliyetçiliğiydi.

6. İTC'nin hangi şubesi anayasayı ilan etti ve II. Abdülhamit'in tepkisi ne oldu?

**Cevap:** İTC'nin Manastır şubesi sarayın cevabını beklemeden, 23 Temmuz 1908'de anayasanın yeniden yürürlüğe girdiğini ilan etti. İsyanı bastıramayacağını anlayan II. Abdülhamit, 24 Temmuz'da İstanbul gazetelerinde anayasayı yürürlüğe koyduğunu ve meclisi yeniden açacağını duyurdu.

7. Kolağası Osmanlı ordusunda hangi düzeyde bir rütbenin karşılığıdır?

**Cevap:** Kolağası, Osmanlı ordusunda yüzbaşı ile binbaşı arasında yer alan bir rütbedir.

8. Anayasanın ilanından sonra yapılması gereken ilk iş ne idi?

**Cevap:** Anayasanın ilanından sonra yapılması gereken ilk iş Mebusan Meclisi seçimleriydi.

9. Anayasada "Meclis-i Umumi" adı verilen genel meclisi oluşturan iki kanat hangileridir?

**Cevap:** Anayasada "Meclis-i Umumi" adı verilen genel meclis iki kanattan oluşuyordu. Birinci kanadı padişahın atadığı üyelerden oluşan "Heyet-i Âyan", ikinci kanadı iseseçmenlerin oylarıyla seçilmiş milletvekillerinden oluşan "Heyet-i Mebusan" oluşturuyordu.

10. 1908 seçimlerinde oy vermek için şartlar nedir?

**Cevap:** 1908 seçimlerinde oy vermek için erkek olmak, 25 yaşına gelmiş olmak ve az çok vergi ödemek gerekiyordu.

11. 1908 seçimlerinin özelliği nedir ve katılan partiler hangileridir?

**Cevap:** 1908 seçimleri Türkiye tarihinin ilk çok partili seçimleri oldu. Seçimlere İTC ve Prens Sabahattin'in fikirlerine dayanan Ahrar Fırkası katıldı.

12. 1908 seçimlerini hangi grup kazandı?

**Cevap:** Seçimleri ezici çoğunlukla İTC kazandı. Ahrar Fırkası ise meclise yalnızca bir mebus gönderebildi.

13. 1908 seçimlerini kazanan mebus sayısı ve kozmopolit yapısı nasıldır?

**Cevap:** Seçimlerle iş başına gelen meclis, Türk, Arap, Arnavut, Kürt, Rum, Ermeni, Bulgar, Sırp, Ulah ve Musevilerin yer aldığı toplam 281 mebusan oluşuyordu.

14. Meşrutiyet'in ilk parlamentosu hangi tarihte ve nerede toplandı?

**Cevap:** Meşrutiyet'in ilk parlamentosu 17 Aralık 1908'de, kalabalık bir halk kitlesinin sevinç gösterileriyle Sultanahmet'teki Darülfünun binasında toplandı.

**15. İTC'ye muhalif grupların biri olan ve alt düzeyde ulemeden, tarikat şeyhlerinden oluşan muhafazakar çevreyi oluşturanlar kimlerdir?**

**Cevap:** İkinci muhalefet grubu ise alt düzeyde ulemeden ve tarikat şeyhlerinden oluşan muhafazakar çevrelerden geldi. Nakşibendî şeyhi derviş Vahdetî'nin Volkan gazetesi çevresinde ve İttihad-ı Muhammedi Cemiyeti altında örgütlenen bu grup şeriat düzeni lehinde gösterilere başladı.

**16. 31 Mart isyanı nasıl bastırıldı?**

**Cevap:** Makedonya'daki 3. Ordu birlikleriyle gönüllülerden oluşan Hareket Ordusu, Mahmut Şevket Paşa komutasında İstanbul'a girdi. 24 Nisan'da kenti işgal eden Hareket Ordusu isyanı bastırdı.

**17. 31 Mart İsyanı sonrası II. Abdülhamit'in saltanatı ne durumdadır?**

**Cevap:** 27 Nisan'da ise II. Abdülhamit isyana destek verdiği gerekçesiyle tahttan indirildi ve yerine küçük kardeşi Mehmet Reşat Efendi padişah ilan edildi.

**18. Osmanlı Mebusan Meclisi 1909-1913 yılları arasında Kanun-i Esasi'de yaptığı birdizi değişiklikle parlamenter sisteme ne yenilik getirmiştir?**

**Cevap:** Osmanlı Mebusan Meclisi 1909- 1913 yılları arasında Kanun-i Esasi'de yaptığı birdizi değişiklikle meclisin ve hükümetin yetkilerini padişahın yetkilerine karşı güçlendirerek anayasal parlamenter düzeni pekiştirdi.

**19. 1912 yılında yapılan yeni seçimler nasıl tanımlanır?**

**Cevap:** 1912 yılında yapılan yeni seçimler, İTC'nin baskı yollarına başvurarak kendi adaylarını seçtirmesi nedeniyle "Sopalı Seçimler" olarak anıldı.

**20. Balkan Savaşları meclisin ve hükümetin yapısını nasıl etkilemiştir?**

**Cevap:** 1912 yılında başlayan Balkan Savaşları nedeniyle istifa eden hükümetin yerine, Kamil Paşa idaresinde yine İTC karşıtı olan bir hükümet kuruldu.

## **İttihat ve Terakki İktidarı ve İmparatorluğun Sonu**

**21. Babiâli Baskını İTC'nin siyasal tarihine nasıl yansdı?**

**Cevap:** Siyasal tarihe Babiâli Baskını olarak geçen bu darbe, İTC'nin siyasal iktidarını pekiştirmesini sağladı. Ocak 1913 darbesinden sonra İTC, iç siyasete tamamen hakim oldu.

**22. Babiâli, dönemi içinde hangi anlamı taşır?**

**Cevap:** Babiâli, Osmanlı Devleti'nde İstanbul'da Sadaret (Başbakanlık), Dâhiliye ve Hariciye nezaaretleri (İçişleri ve Dışişleri bakanlıkları) ile Şûray-ı Devlet (Danıştay)dairelerinin bulunduğu yapıdır. Osmanlı hükûmetini ifade etmek için kullanılır.

**23. Osmanlılık ideolojisi ile ne anlatılmaktadır?**

**Cevap:** Osmanlılık ideolojisi, Osmanlı idaresi altında yaşayan tüm dinsel ve etnik unsurları Osmanlı vatani ve Osmanlı hanedanına sadakat temelinde birleştirmeiçküsüdür.

**24. Osmanlı Balkanlar'da ki topraklarının önemli bir kısmını yitirdiği antlaşma hangisidir?**

**Cevap:** 15. yüzyıldan beri Balkan topraklarıyla bir Avrupa devleti olan Osmanlı İmparatorluğu, bu toprakların önemli bir kısmını 1878'de imzalanan BerlinAntlaşması'yla yitirmişti.

**25. Türkçülüğün sistematik gelişmesini sağlayan düşünür kimdir?**

**Cevap:** Türkçülüğün bu yıllarda sistematik bir fikir akımı olarak gelişmesini sağlayan düşünür, aynı zamanda İTC'nin ideologu olan Ziya Gökalp'tir.

**26. Ziya Gökalp'in Türk milliyetçiliğine ilişkin fikirlerini içeren en önemli eserleri hangileridir?**

**Cevap:** Gökalp'in Türk milliyetçiliğine ilişkin fikirleri en olgun ifadesini "Türkleşmek, İslâmlaşmak, Muasırlaşmak" ve "Türkçülüğün Esasları" adlı iki eserinde bulur.

**27. Pantürkizm düşüncesinin önemli ismi kimdir ve eserinin adı nedir?**

**Cevap:** Yusuf Akçura, 1904'te yayımladığı Üç Tarz-ı Siyaset adlı makalesinde, Türk etnik kimliğini öne çıkaran, ırk ve kültür temeline dayalı Türk dünyası formülüyle Pantürkizmin ilk tutarlı ifadesini yazmıştır.

**28. Gizli Alman-Türk ittifakı hangi tarihte imzalandı?**

**Cevap:** Gizli Alman-Türk ittifakı 2 Ağustos 1914 tarihinde imzalandı.

**29. Osmanlı orduları I. Dünya Savaşı'nda hangi cephelerde savaştılar?**

**Cevap:** Osmanlı orduları Kafkasya, Çanakkale, Hicaz-Yemen, Sina ve Filistin, Irak, Makedonya ve Galiçya cephelerinde savaştılar.

**30. 1918 yılında savaş İttifak Devletleri'nin yenilgisiyle sonuçlanınca Osmanlı Devleti hangi antlaşmayı imzaladı?**

**Cevap:** 1918 yılında savaş İttifak Devletleri'nin yenilgisiyle sonuçlanınca, Osmanlı Devleti, 30 Ekim 1918'te Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzaladı.

## Yerel Direniş Hareketleri ve Merkezileşme (1918–1920)

**31. Osmanlı Mebusan Meclisi ne zaman feshedilmiştir?**

**Cevap:** Osmanlı Mebusan Meclisi, 21 Aralık 1918'de, Padişah Vahdettin tarafından feshedildi.

**32. Manda nedir?**

**Cevap:** Manda, I. Dünya Savaşından sonra, kimi az gelişmiş ülkeleri, kendi kendilerini yönetecek bir düzeye erdirtip bağımsızlığa kavuşturuncaya dek Uluslar Birliği (Cemiyet-i Akvam) adına yönetmek üzere kimi büyük devletlere verilen vekillik düzenidir.

**33. Milli mücadele süresince İT adına iktidar mücadelesini sürdüren hangisidir?**

**Cevap:** 1918 yılının sonlarında, Talat Paşa'nın ülkeyi terk etmeden önce verdiği direktif doğrultusunda, Kara Kemal ve Kara Vasıf'ın girişimleri ile Karakol Cemiyeti adıyla bir gizli örgüt kuruldu. Bu örgüt milli mücadele süresince İT adına iktidar mücadelesini sürdürdü.

**34. Bütün MHC'lerin birleştirilmesi kararı hangi kongrede alınmıştır?**

**Cevap:** 4–11 Eylül tarihleri arasında toplanan Sivas Kongresi'nde ülke genelindeki bütün MHC'lerin birleştirilmesi yolunda önemli adımlar atıldı.

**35. Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nin aldığı en önemli karar nedir?**

**Cevap:** Son Osmanlı Mebusan Meclisi 12 Ocak 1920'de İstanbul'da toplandı. Meclis 3 ay gibi kısa bir süre açık kalmasına karşın Misak-ı Milli gibi önemli bir belgeyi kabul ederek Anadolu direnişine önemli bir meşruiyet sağladı.

## Birinci Meclis ve İktidar-Muhalefet İlişkileri

**36. Birinci Meclis ilk oturumunda kimin başkanlığında açıldı?**

**Cevap:** Birinci Meclis, 23 Nisan'da, en yaşlı üye Sinop Mebusu Şerif (Avkan) Bey'in başkanlığında açıldı.

**37. Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun TBMM açısından önemi nedir?**

**Cevap:** TBMM'nin en önemli yasama faaliyetlerinden biri, hiç kuşkusuz Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'dur. 20 Ocak 1921'de kabul edilen Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, rejimin temellerini halk egemenliği ve meclis üstünlüğü üzerinden tanımlayan ilk anayasadır.

**38. 1920-1921 yılları arasında Birinci Meclisteki önde gelen gruplar hangileridir?**

**Cevap:** 1920-1921 yılları arasında Birinci Meclisteki önde gelen gruplar arasında Tesanüt Grubu, İstiklal Grubu, Müdafaa-i Hukuk Zümresi, Halk Zümresi, Islahat Grubu sayılabilir. Ayrıca 1920'nin son aylarında Türkiye Komünist Fırkası ve Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası adlı iki de sol parti kurulmuştu. Bu örgütlerin tümü, 1921 ilkbaharına gelindiğinde dağılmış oldular.

## Lozan Barış Görüşmeleri ve 1923 Seçimleri

**39. Türk ordusunun işgallere son veren kesin askeri zaferi hangi savaşla geldi?**

**Cevap:** Türk ordusunun işgallere son veren kesin askeri zaferi 26 Ağustos 1922'de başlayan Başkumandanlık Meydan Savaşı'yla geldi.

**40. Osmanlı Devleti hukuken ne zaman sona erdirildi?**

**Cevap:** Yapılan oylamalar sonucunda saltanat 1 Kasım 1922'de oybirliğiyle kaldırılarak, Osmanlı Devleti hukuken sona erdirildi.

**41. Birinci Meclis son toplantısını ne zaman yapmıştır?**

**Cevap:** Birinci Meclis 6 Nisan 1923'te son toplantısını yaparak dağıldı.

## SIY102U - TÜRK SİYASAL HAYATI

### Ünite 2: Tek Partili Dönem (1923-1946)

#### Atatürk Dönemindeki Siyasal Gelişmeler

1. Mustafa Kemal Paşa, Halk Fırkası'nı hangi cemiyetin dönüştürülmesi ile kurulacağını açıklamıştır?

**Cevap:** Mustafa Kemal Paşa, nihayet, 8 Nisan 1923'te de, Halk Fırkası'nın, Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin (A-RMHC) bir fırkaya dönüştürülmesi yoluyla kurulacağını açıkladı ve partinin ilkelerini oluşturan Dokuz Umde bildirisi yayınlandı.

2. Dokuz Umde neyi içermektedir?

**Cevap:** Birinci ilke ulusal egemenliğe bağlılık, ikinci ilke saltanatın kaldırılması kararının değiştirilemeyeceği, üçüncü ilke iç güvenlik ve asayişin sağlanması, dördüncü ilke mahkemelerin hızlı işlemesi, beşinci ilke alınacak ekonomik ve toplumsal önlemler, altıncı ilke zorunlu askerlik süresinin kısaltılması, yedinci ilke yedek subaylara, malul gazilere, emekli, dul ve yetimlere yardım edilmesi, sekizinci ilke bürokrasinin düzeltilmesi ve dokuzuncu ilke bayındırlık işleri için ortaklıklar kurulması vurgulanmıştır.

3. Mustafa Kemal ve İsmet Paşalar anayasanın birinci maddesine ne eklenmesini kararlaştırdılar?

**Cevap:** "Yarın cumhuriyeti ilân edeceğiz!" Yemek sonrasında Mustafa Kemal ve İsmet Paşalar cumhuriyetin ilânını sağlayacak anayasa değişikliği önerisi üzerinde çalıştılar ve anayasanın birinci maddesine "Türkiye devletinin şekli-i hükümeti cumhuriyettir" maddesinin eklenmesi konusunda görüş birliğine vardılar.

4. "Hilafetin ilgasına ve Hanedan-ı Osmani'nin Türkiye Cumhuriyeti memaliki haricine çıkarılmasına dair" 431 sayılı yasanın ne içermektedir?

**Cevap:** Yasada halifeliğin hükümet ve cumhuriyet kavramlarının özünde bulunduğu vurgulanıp, halifelik makamının kaldırıldığı ve halifenin "hal" edildiği belirtildi. Halife Abdülmecid, bu yasaya dayanarak aynı günün gecesi yurtdışına çıkartıldı.

5. 1924 anayasasının öngördüğü karma sistem nedir?

**Cevap:** 1924 anayasasının öngördüğü sistem, güçler birliği ile güçler ayrılığı arasında bir karma sistem olarak nitelendirilebilir.

6. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nı kuranlar kimlerden oluşmaktadır?

**Cevap:** 1923'te ikisi dışında tümü Müdafaa-i Hukuk adayları olarak seçilen ve Halk Fırkası içinde yer alan milletvekillerinden bir bölümü zamanla bu partiden istifa ettiler ve istifa edenlerin bir bölümü 17 Kasım 1924'te Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (TpCF) adıyla bir muhalefet partisi kurdular.

7. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (TpCF)'nin yönetim kadrosu kimlerden oluşmaktadır?

**Cevap:** 17 Kasım'da Kazım (Karabekir) Paşa'nın başkanlığını, Rauf (Orbay) ve Adnan (Adıvar) Beylerin ikinci başkanlığını, Ali Fuat Paşa'nın genel sekreterliğini yaptığı TpCF kuruldu. Partiye Halk Fırkası'ndan istifa eden 28 milletvekili ile Gümüşhane'den bağımsız seçilen Zeki (Kadirbeyoğlu) Bey olmak üzere 29 topla milletvekili katıldı.

8. 4 Mart 1925'te başbakan olan İsmet Paşa bu görevini hangi tarihe kadar kesintisiz sürdürmüştür?

**Cevap:** Mart 1925'te kurulan hükümette başbakan olan İsmet Paşa başbakanlık görevini bu tarihten 1937 yılının sonlarına kadar kesintisiz olarak sürdürdü.

9. Şeyh Said ile adamlarının ayaklanması nasıl sonlanmıştır?

**Cevap:** Ayaklanmanın baş sorumlusu Şeyh Said ile adamları Diyarbakır'da görev yapan Şark İstiklal Mahkemesi'nde yapılan yargılanması sonucunda, 28 Haziran'da ölüm cezasına çarptırıldı. Cezalar bir gün sonra yerine getirildi.

10. TpCF'nin, Takrir-i Sükûn Kanunu'na dayanılarak kapatılması nasıl etkilere sebep olmuştur?

**Cevap:** TpCF'nin, Takrir-i Sükûn Kanunu'na dayanılarak kapatılması ve muhalif basının aynı yasanın verdiği yetkilerle tamamen susturulmasıyla Türkiye'de çok partili hayat oldukça uzun sürecek bir kesintiye uğradı.

11. Mustafa Kemal Paşa Nutuk boyunca amacının ne olduğunu tekrarlamıştır?

**Cevap:** Mustafa Kemal Paşa Nutuk boyunca amacının "devrimimizin incelenmesinde tarihe kolaylık sağlamak" olduğunu sık sık tekrarlamıştır.

12. Nutuk Mustafa Kemal Paşa'nın hangi sözleri ile başlar?

**Cevap:** Nutuk Mustafa Kemal Paşa'nın "1919 yılı Mayısının 19'uncu günü Samsun'a çıktım" sözleriyle başlar.

**13. Mustafa Kemal Paşa'nın sözleriyle Nutuk neyi anlatır?**

**Cevap:** Mustafa Kemal Paşa'nın sözleriyle Nutuk, "milli hayatı hitam bulmuş farz edilen büyük bir milletin istiklalini nasıl kazandığını ve ilim ve fennin en son esaslarına müstenit, milli ve asri bir devleti nasıl kurduğunu" anlatır.

**14. Nutuk ne ile sona erer?**

**Cevap:** Türkiye'nin en sancılı günlerinin dönemin en sorumlu kişinin ağzından anlatımı olan Nutuk "Türk Gençliğine Hitabe" ile sona erer.

**15. Mustafa Kemal Paşa'nın 25 Mart 1931 tarihli hangi gazetede yayınlanan mesajı ülkedeki bütün örgütlerin CHF içinde bütünleştirileceğinin habercisiydi?**

**Cevap:** Mustafa Kemal Paşa'nın 25 Mart 1931 tarihli Vakit gazetesinde yayınlanan mesajı ülkedeki bütün örgütlerin CHF içinde bütünleştirileceğinin habercisiydi.

**16. 19 Şubat 1932'de, Türk Ocakları'nın yerini, doğrudan CHF'ye bağlı olarak çalışan hangi birim yapı almıştır?**

**Cevap:** 19 Şubat 1932'de, Türk Ocakları'nın yerini, doğrudan CHF'ye bağlı olarak çalışan ve giderleri hem devlet hem de CHF tarafından karşılanan halkevleri aldı.

**17. Türk Mason Locaları, hükümetin isteği üzerine ne zaman faaliyetine son vermiştir?**

**Cevap:** 10 Ekim 1935'te de Türk Mason Locaları, hükümetin isteği üzerine faaliyetine son verdi.

**18. Genel (Umumi) Müfettişlikler nedir?**

**Cevap:** Genel (Umumi) Müfettişlikler (1927-1952) İlki Birinci Umumi Müfettişlik olarak 1927'de, sonuncusu da Beşinci Umumi Müfettişlik olarak 1945 yılında kurulan, fiilen yirmi yıl, hukuken de yirmi beş yıl yürürlükte kalan, tek parti dönemine özgü birden fazla ili kapsayan bölgesel bir örgütlenmedir.

**19. 6 Ok anayasal olarak ne zaman devletin ilkeleri haline getirildi?**

**Cevap:** 5 Şubat 1937'de yapılan Anayasa değişikliğiyle 6 Ok anayasal olarak da devletin ilkeleri haline getirildi ve böylece parti-devlet bütünleşmesi tamamlandı.

**20. İsmet İnönü ne zaman ikinci cumhurbaşkanı seçildi?**

**Cevap:** İsmet İnönü 11 Kasım 1938'de, mecliste oy kullanan 348 milletvekilinin tamamınınoyunu alarak Türkiye'nin ikinci cumhurbaşkanı seçildi.

## İnönü Dönemi ve Çok Partili Hayata Geçiş

**21. II. Dünya Savaşı döneminde devletin gelirlerini artırabilmek için alınan ekonomik kararlar nelerdir?**

**Cevap:** Savaş döneminde devletin gelirlerini artırabilmek için ekonomik alanda da birçok kararlar alındı. Bunların başlıcaları Milli Korunma Kanunu, Toprak Mahsulleri Kanunu ve Varlık Vergisi'dir.

**22. Tek parti döneminin son yıllarında CHP içinde alttan alta gelişen muhalefet hangi görüşmelerle yeni partinin kurulma sürecine taşındı?**

**Cevap:** Tek parti döneminin son yıllarında CHP içinde alttan alta gelişen muhalefet, Çiftçiye Topraklandırma Kanunu'yla (ÇTK) ilgili meclis görüşmeleri sırasında açığa çıktı ve hızla gelişen olaylar Demokrat Parti'nin kurulmasıyla sonuçlandı.

**23. Dörtlü Takrir nedir?**

**Cevap:** Dörtlü Takrir: Takrir sözcüğü burada önerge anlamında kullanılmıştır. 7 Haziran 1945'de CHP'li Celâl Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan tarafından CHP Meclis Grubu'na verilen önerge'dir. Dört kişi verdiği için Dörtlü Takrir diye anılır.

**24. CHP'den ayrılanlar hangi tarihte Demokrat Parti'yi kurmuşlardır?**

**Cevap:** CHP'den ayrılanlar 1946 başında Demokrat Parti'yi kurarak Türkiye'nin siyasal yaşamında yeni bir döneme damga vurdular.

**25. DP Parti programında esas olarak ne benimseniyordu?**

**Cevap:** DP kurulduğu gün, partinin merkez yönetimi ile tüzük ve programı da kamuoyuna açıklandı. Parti programında esas olarak ekonomik ve siyasal alanlarda liberalleşme politikası benimseniyordu.

## Seçimler ve Reformlar

**26. Kadınlara seçme hakkı ne zaman tanındı?**

**Cevap:** 1935 genel seçimlerine kadar sadece erkeklerin seçme ve seçilme hakkı vardı; 1935'ten başlayarak bu hak kadınlara da tanındı.

**27. Camilerde ezan ve Kuran ne zaman Türkçe okundu?**

**Cevap:** 1932'den itibaren camilerde ezan ve Kuran Türkçe okundu.

**28. Türkçe Kuran ilk olarak nerede okundu?**

**Cevap:** Türkçe Kuran ilk olarak 23 Ocak 1932'de İstanbul'da Yerebatan Camii'nde okundu ve kısa sürede İstanbul'un camilerine yayıldı.

**29. Mustafa Kemal Paşa'ya Atatürk soyadı ne zaman verildi?**

**Cevap:** TBMM 24 Kasım 1934'te Mustafa Kemal Paşa'ya Atatürk soyadını verdi.

**30. İsviçre'den alınan Medeni Kanunla ne değişti?**

**Cevap:** İsviçre'den alınan Medeni Kanunla kişiler, aile, miras ve eşya hukuku alanlarında geçerli olan dine dayalı hukuk kuralları, yerini laik ve çağdaş hukuk kurallarına terk etti.

## SIY102U - TÜRK SİYASAL HAYATI

### Ünite 3: Çok Partili Hayat: Siyaset, Partiler, Seçimler

#### Geçiş Dönemi ve Demokrat Parti İktidarı (1946-1960)

1. Tek partili sistemden çok partili sisteme geçiş süreci boyunca DP'nin en çok önem verdiği konuların başında ne geliyordu?

**Cevap:** Tek partili sistemden çok partili sisteme geçiş süreci boyunca DP'nin en çok önem verdiği konuların başında seçim kanununun değiştirilmesi geliyordu.

2. DP'nin seçim kampanyası ağırlıklı olarak ne üzerine yoğunlaşmıştır?

**Cevap:** DP'nin seçim kampanyası ağırlıklı olarak tek parti dönemindeki anti-demokratik uygulamaların eleştirisi üzerinde yoğunlaştı.

3. 14 Mayıs 1950'de yapılan seçim nasıl sonuçlanmıştır?

**Cevap:** DP oyların yüzde 53,3'ünü, CHP ise yüzde 39,9'unu alırken, yürürlükteki çoğunluk sistemi yüzünden DP 408, CHP ise sadece 69 milletvekilliği kazandı.

4. 1950 seçimlerinden sonra Türkiye'de yönetim kadrosu nasıl değişim göstermiştir?

**Cevap:** Seçim sonuçlarının kesinleşmesinden sonra 22 Mayıs'ta Celal Bayar Cumhurbaşkanlığına, Refik Koraltan da Meclis Başkanlığına seçildi. Bayar Cumhurbaşkanı seçilince DP Genel Başkanlığından istifa etti; partinin başkanlığını Adnan Menderes üstlendi.

5. DP iktidarı 14 Aralık 1953'te "Cumhuriyet Halk Partisi hakkında nasıl bir kanun çıkardı?

**Cevap:** DP iktidarı 14 Aralık 1953'te "Cumhuriyet Halk Partisi'nin haksız iktisaplarının millete iadesi" adıyla bir kanun çıkardı.

6. Millet Partisi (MP), Ankara 3. Sulh Ceza Mahkemesi'nce neden kapatıldı?

**Cevap:** Millet Partisi (MP), Ankara 3. Sulh Ceza Mahkemesi'nde açılan dava sonucunda partinin "dini esasa dayanan ve gayesini saklayan bir cemiyet olduğu" sonucunavarıldı ve MP 27 Ocak 1954'te kapatıldı.

7. DP seçim kanununu değiştirerek neyi engelledi?

**Cevap:** DP seçim kanununu değiştirerek seçimde partilerin ortak liste çıkartarak güç birliği yapmasını engelledi.

8. 1957 seçim sonuçları nasıl gerçekleşmiştir?

**Cevap:** 1957 seçiminde DP'nin oyları yarının altına (yüzde 47,3) düşmesine rağmen seçim sisteminin adaletsizliğinden yararlanarak milletvekilliklerinin yüzde 69,5'ini kazandı. Oylarını yüzde 40,6'ya yükselten CHP'nin temsil oranı yüzde 29,2'de kaldı. Seçime iddialı giren MP ile DP'den kopanların kurduğu HP seçimlerde hiçbir varlık gösteremediler.

9. Vatan Cephesi nasıl bir siyasi oluşumdur?

**Cevap:** Vatan Cephesi, 1957 seçimlerinden sonra güç birliğine giden muhalefete karşı Demokrat Parti tarafından kurulan, partiye yeni katılımlar sağlamayı amaçlayan, hukuki bir niteliği olmayan siyasi oluşumdur. O dönemde Vatan Cephesi'ne katılanların listesi her gün düzenli olarak devlet radyosundan ilan edildi.

10. İnönü'nün 29 Nisan 1959'da çıktığı Batı Anadolu gezisi ne olarak adlandırıldı ve nasıl sonuçlandı?

**Cevap:** İnönü'nün 29 Nisan 1959'da çıktığı Batı Anadolu gezisi sırasında gerginlik iyice tırmandı. CHP'liler tarafından "Büyük Taarruz" olarak adlandırılan bu propaganda gezisinin ilk uğrak yeri olan Uşak'ta DP'lilerle CHP'liler arasında bir arbede çıktı.

11. 28 Nisan'da, İstanbul Üniversitesi öğrencileri arasında yaşananlar nelerdir?

**Cevap:** 28 Nisan'da, İstanbul Üniversitesi öğrencileri, üniversitenin merkez binasında bir toplantı düzenlediler. Güvenlik güçlerinin toplantıya müdahale etmesi üzerine olaylar çıktı ve bu olaylar Beyazıt Meydanı'na yayıldı. Buradaki çatışma sırasında Orman Fakültesi öğrencisi Turan Emeksiz aldığı bir kurşun yarası sonucunda can verdi.

12. 555K nedir?

**Cevap:** DP iktidarına karşı olan gençler de plandan haberdar oldular ve "beşinci ayın beşinci günü saat beşte Kızılay'da toplanalım" parolasını (555K) geniş bir öğrenci kitlesine duyurdular. Sonuçta Bayar ve Menderes meydana protestolarla karşılaştılar.

13. 27 Mayıs'ta ne oldu?

**Cevap:** 27 Mayıs'ta başkanlığını Orgeneral Cemal Gürsel'in yaptığı ve Milli Birlik Komitesi adı altında toplanmış olan bir subay grubu, emirleri altındaki askeri birliklerle birlikte Ankara ve İstanbul'daki bazı önemli yerleri ele geçirdi ve Türk Silahlı Kuvvetleri adına, yönetime doğrudan el koyduğunu açıkladı.

**14. NATO ve Türkiye'nin NATO üyeliği ne zaman gerçekleşmiştir?**

**Cevap:** NATO, (North Atlantic Treaty Organization- Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü) 4 Nisan 1949 tarihinde kurulan, merkezi Brüksel'de bulunan, amacı üye ülkelerin özgürlük ve güvenliklerini korumak olan uluslararası örgüt. Türkiye NATO'ya 1952 yılında üye olmuştur.

**15. CENTO'nun açılımı ve kurucu ülkeler hangileridir?**

**Cevap:** CENTO, (Central Treaty Organization- Merkezi Antlaşma Teşkilatı) Türkiye, İran, Irak, Pakistan ve İngiltere arasında 1955 yılında kurulan güvenlik ve savunma örgütüdür. 1979 yılında varlığı sona ermiştir.

## 27 Mayıs Askeri Yönetimi

**16. 27 Mayıs 1960'ın Sonbahar'ın da üniversite de neler yaşandı?**

**Cevap:** Sonbahar aylarında da, üniversitede bir tasfiyeye gidildi ve hükümet “tembel”, “yeteneksiz” ve “reform düşmanı” oldukları gerekçesiyle 147 öğretim üyesinin üniversiteyle ilişkisini kesti.

**17. Yassıada davaları sonucu alınan kararlar nelerdir?**

**Cevap:** MBK Menderes, Zorlu ve Polatkan hakkında oybirliğiyle alınan idam kararlarını onayladı. Oybirliğiyle ölüm cezasına çarptırılan Bayar ile oy çokluğuyla ölüm cezasına çarptırılan öteki 11 sanığın cezaları ömür boyu hapis cezasına dönüştürüldü. Zorlu ve Polatkan 16 Eylül 1961'de İmralı adasında idam edildi. İntihara kalkışan Menderes ise bir gün sonra asıldı.

**18. Cumhuriyet Senatosu kaç üyeden oluşuyor ve seçilmek için temel kriterler nelerdir?**

**Cevap:** Cumhuriyet Senatosu ise 150 üyeden oluşuyordu ve senatör seçimlerinde çoğunluk sistemi benimsenmişti. Senatör olabilmek için 40 yaşını bitirmiş ve bir yükseköğretim kurumundan mezun olmak koşulu getirilmişti.

**19. Eminsuları oluşturan subaylar kimlerdir?**

**Cevap:** Eminsular, 27 Mayısçıları aralarında 235 general ve amiralin de bulunduğu 4.000'in üzerinde subayı emekliye sevk ederek ordu içinde geniş bir tasfiye yaptılar. Emekli subaylar da orduya geri dönmek amacıyla Emekli İnkılap Subayları Derneğini kurdular. Bu derneğe bağlı emekli subaylar “Eminsular” olarak anılmıştır.

## İki Darbe Arasında Türkiye (1961-1980)

**20. 1961 seçimlerinden sonra Türkiye ne ile tanıştı?**

**Cevap:** Hiçbir partinin tek başına hükümeti kuracak sayıda milletvekili çıkaramadığı 1961 seçimlerinden sonra Türkiye koalisyonlarla tanıştı. 1965 seçimlerine kadar ilk üçü CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, sonuncusu da AP listesinden Kayseri'den bağımsız seçilen Suat Hayri Ürgüplü'nün başkanlığı altında art arda dört koalisyon hükümeti kuruldu.

**21. 12 Ekim 1969'da yapılan genel seçime kaç parti katıldı ve önceki seçimlerden bu anlamda farkı nedir?**

**Cevap:** 12 Ekim 1969'da yapılan genel seçime 8 siyasal parti katıldı. Türkiye'de çok partili siyasal yaşama geçildikten sonra, 1950'deki seçime 3, 1954, 1957 ve 1961'deki seçimlere 4, 1965'teki seçime de 6 siyasal partinin katıldığı göz önünde bulundurulursa, bu bir rekor anlamına geliyordu.

**22. 1960'lı yıllardan 1970'li yıllara öğrenci hareketlerindeki değişim nedir?**

**Cevap:** 1960'lı yılların ortalarında başlayan öğrenci hareketleri 1970'lerin hemen başından itibaren değişti, çeşitli gerilla grupları silahlı eylemlere başlamışlardı.

**23. Doğan Avcıoğlu'nun Devrim dergisi nasıl bir düşünce hareketine girmiştir?**

**Cevap:** Silahlı kuvvetler içindeki bir kesim, “milli devrimci bir gelişme stratejisi” benimsemiş ve benzerlerine Mısır ve Cezayir'de rastlanan “sol” bir askeri müdahale arayışına girmişti. Doğan Avcıoğlu'nun Devrim dergisi de bu tür “ilerici” bir ordu müdahalesinin düşünsel hazırlıklarını yapmaktaydı.

**24. 1973 seçiminden, 12 Eylül 1980'e kadar Türkiye siyaseti nasıl şekillendi?**

**Cevap:** 1973 seçiminde hiç bir parti çoğunluğu sağlamadığından Türkiye yeniden 12 Eylül 1980 darbesine kadar sürecek olan koalisyonlar dönemine girdi. Cumhurbaşkanı Korutürk'ün birbiri ardına hükümeti kurmakla görevlendirdiği Ecevit, Demirel ve Talu hükümet kuramayıp görevi iade etti.

**25. Azınlık hükümet sistemi nedir?**

**Cevap:** Azınlık hükümeti, parlamenter sistemlerde, parlamentoda çoğunluğu olmayan bir partinin, diğer parti ya da partilerin hükümete fiilen katılmadan dışarıdan destek vermesiyle oluşturduğu hükümet biçimidir.

## 1980'den Bugüne Türkiye



**26. Milli Güvenlik Konseyi kimlerden oluşmaktadır?**

**Cevap:** Milli Güvenlik Konseyi, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kenan Evren, KaraKuvvetleri Komutanı Orgeneral Nurettin Ersin, Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Tahsin Şahinkaya, Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Nejat Tümerve Jandarma Komutanı Orgeneral Sedat Celasun'dan oluşmuştur.

**27. MGK'nın veto engelini aşan partiler hangileridir?**

**Cevap:** MDP, HP ve ANAP'ın kurucuları veto engelini aştı ve sadece bu üç parti seçim için onay aldı.

**28. Cumhurbaşkanı Evren 7 Aralık 1983'te yeni hükümeti kurma görevini kime verdi?**

**Cevap:** Cumhurbaşkanı Evren 7 Aralık 1983'te yeni hükümeti kurma görevini ANAP genel başkanı Turgut Özal'a verdi.

**29. 29 Kasım 1987'de yapılan seçime kaç parti katıldı ve kaç barajı aştı?**

**Cevap:** 29 Kasım 1987'de yapılan seçime yedi parti katılırken, seçmenlerin yüzde 93,3 gibi çok büyük bir bölümü sandık başına giderek oylarını kullandılar. Ülke genelindeki yüzde 10'luk genel barajı sadece üç parti aştı ve milletvekillikleri bu partiler arasında dağıtıldı, öteki partiler meclis dışında kaldılar.

**30. Türkiye milletvekili tanımı ve seçimi ne zaman başlamıştır?**

**Cevap:** 24 Aralık 1995'te ki seçimlerde, seçim yasasında da önemli değişiklikler yapıldı. Buna göre, milletvekili sayısı 450'den 550'ye çıkartıldı ve bu 550 milletvekilinden 100'ünün seçim çevrelerine bağlı kalmaksızın, partilerin ülke genelinde aldıkları oylar esas alınarak "Türkiye milletvekili" olarak seçilmeleri öngörüldü.

**31. 2002 seçimine kaç parti katıldı ve seçimi hangi parti kazandı?**

**Cevap:** 2002 seçimine 18 parti katıldı. Seçim AKP'nin mutlak bir başarısıyla sonuçlandı. Oyların yüzde 34,3'ünü alan AKP tam 363 milletvekili çıkarırken, CHP yüzde 19,4 oyla 178 milletvekiliyle mecliste temsil edilme hakkını kazandı.

**32. Orantısızlık endeksi nedir?**

**Cevap:** Orantısızlık endeksi "Gallagher Endeksi" olarak bilinir. Bir seçimde partilerin almış oldukları oy oranları ile sandalyelerin dağılımı arasındaki orantısızlığın derecesini ölçmek üzere geliştirilmiştir. Endeks değeri, 0 ile 100 arasında değişir. 0 herhangi bir orantısızlığın söz konusu olmadığını adil bir seçim sistemini gösterir. 100 isetam bir orantısızlık anlamına gelir.

## SIY102U - TÜRK SİYASAL HAYATI

### Ünite 4: Türk Siyasal Yaşamında Anayasal Geçişler

#### Osmanlı Devleti'nde Anayasacılık Hareketleri

1. *Osmanlı İmparatorluğu tarihinde anayasal nitelikte ilk belge nedir?*

**Cevap:** 1808 tarihli Sened-i İttifak olarak kabul edilir.

2. *Sened-i İttifak'ın içeriği nedir?*

**Cevap:** Bir giriş, yedi şart (madde) ve bir zeyl'den (ek) oluşan bu belge, bir yanda merkezi gücü temsil eden aktörler, diğer yanda merkez-dışı çevre güçleri temsileden âyanlar arasında yapılan iki taraflı bir anlaşmadır ve bu özelliğiyle misak (sözleşme) niteliğindedir.

3. *Gülhane Hattı Hümayunu (Tanzimat Fermanı) nedir?*

**Cevap:** Ferman niteliğindedir. Padişah, tebaasına birtakım haklar bahsetmiş, bunlara uyacağına dair yemin etmiş, ancak bunlara uyulmamasını herhangi bir yaptırıma bağlamamıştır.

4. *Gülhane Hattı Hümayunu'nda hangi konulara yer verilmiştir?*

**Cevap:** Kanunların üstünlüğüne vurgu yapılan metinde, can güvenliği, şeref, haysiyet ve ırzın korunması, aleni yargılanma hakkı, askerlik hizmetlerinde adalet ve eşitlik, mali güce göre vergi alınması ilkesi, devlet harcamalarının kanunla yapılması vedenetlenmesi, mülkiyet hakkı, müsadere yasağı ve eşitlik ilkesi gibi konular yer almaktadır.

5. *Islahat Fermanı ne zaman ilan edilmiştir?*

**Cevap:** 1856 yılında yapılan Paris Konferansı öncesinde bazı Avrupa Devletlerinin baskısıyla ilan edilmiştir.

6. *Islahat Fermanı'nın amacı ve içeriği nedir?*

**Cevap:** Belgenin asıl amacı Müslümanlar ile gayrimüslimler arasında tam bir eşitlik sağlanmasıdır. Adalet, vergi, askerlik, eğitim gibi birçok alanda gayrimüslimler aleyhine olan eşitsizliklere son verilmiştir.

7. *İlk anayasa olan Kanun-i Esasi ne zaman kabul ve ilan edilmiştir?*

**Cevap:** 23 Aralık 1876'da padişah tarafından kabul ve ilan edilmiştir.

8. *Kanun-i Esasi'de devletin şekliyle ilgili maddeler nelerdir?*

**Cevap:** Kanun-i Esasi'ye göre, ülkesiyle bölünmez bütün olan Osmanlı Devleti'nin resmi dili Türkçe, başkenti İstanbul'dur. Saltanat ve hilafet hakkının Osmanoğulları soyuna ait olduğu devletin dini İslam'dır.

9. *Kanun-i Esasi'de temel hak ve özgürlüklere ilişkin geliştirmeler nelerdir?*

**Cevap:** Temel hak ve özgürlükler ile mahkemelerin statüsü ve yargısal güvencelere ilişkin hükümlerde Tanzimat dönemi kazanımları korunmuş, hatta bu kazanımlara önemli katkılar yapılmıştır. Oldukça geniş bir temel hak kataloğunun yanı sıra, yargı yetkisinin tamamen bağımsız mahkemelere bırakıldığı görülmektedir.

10. *1909 değişiklikleri kim tarafından yapılmıştır?*

**Cevap:** Milletin temsilcileri tarafından yapılmış, padişah sadece kabul edip onaylamıştır.

11. *1909 değişiklikleri ile nasıl adımlar atılmıştır?*

**Cevap:** Devletin monarşik ve teokratik yapısı korunurken, padişahın gerçekten sınırlanması yönünde adımlar atılmıştır. Artık en önemli kurum Meclis-i Mebusan'dır.

#### 1921 Anayasası (Teşkilat-ı Esasiye Kanunu)

12. *Teşkilat-ı Esasiye Kanunu nedir?*

**Cevap:** 20 Ocak 1921'de BMM tarafından kabul edilen Teşkilat-ı Esasiye Kanunu 23 madde ve bir de madde-i münferideden (ayrık maddeden) oluşan kısa çerçeve anayasa niteliğinde bir belgedir.

13. *1921 Anayasasının dikkat çekici özellikleri nelerdir?*

**Cevap:** Osmanlı Devleti resmen son bulmadığı halde, onunla aynı topraklar üzerinde bir Türkiye Devleti'nden bahsetmesi ve bu devletin Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunduğunu bildirmesidir. Diğer önemli özelliği ise egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğunun belirtilmesidir.

## 1924 Anayasası

14. 1924 Anayasası'nın temel özellikleri nelerdir?

**Cevap:** 20 Nisan 1924'de kabul edilen Anayasanın temel özelliklerine bakıldığında, ilk maddede Türkiye Devleti'nin cumhuriyet ile yönetildiğine ilişkin hükmün yer aldığını ve bu maddenin değiştirilmesinin teklif dahi edilemeyeceği ilkesinin kabul edildiği görülmektedir. Egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olduğunun belirtilmesi ile millet egemenliğine gönderme yapılırken, egemenliğin kullanımı millet adına Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne bırakılmıştır. Meclis yasama yetkisini bizzat, yürütme yetkisini ise kendi seçtiği cumhurbaşkanı ve onun belirlediği bakanlar kurulu eliyle kullanacaktır. Yargı yetkisi ise, yine millet adına bağımsız mahkemelerce kullanılacaktır.

15. 1924 Anayasası temel hak ve özgürlükler alanında nasıl bir anlayışa sahiptir?

**Cevap:** Bireyci ve liberal bir anlayışa sahiptir. Özgürlüklerin sınırı, başkalarının özgürlükleridir.

## 1961 Anayasası

16. 1961 Anayasası hangi alanlarda kendinden önceki anayasalardan ayrılmaktadır?

**Cevap:** Bu metin özellikle üç alanda kendisinden önceki anayasalardan ayrılmaktadır. Bunlar temel hak ve özgürlükler, devlet iktidarının bölüştürülmesi ve anayasanın üstünlüğü ilkesinin koruma altına alınması olarak sayılabilir.

17. 1961 Anayasası'nda temel hak ve özgürlüklere yönelik tutum nasıldır?

**Cevap:** 1961 Anayasası devlet karşısında bireyi ön planda tutmuştur. Daha önceki anayasalarda da büyük oranda yer alan klasik hak ve özgürlükler ayrıntılı olarak düzenlenmiş ve bu hakların öznesi "Türkler" değil "herkes" olarak belirlenmiştir.

## 1982 Anayasası

18. 1982 Anayasası'nın temel özellikleri nelerdir?

**Cevap:** 1982 Anayasasının temel özelliklerine bakıldığında otorite-özgürlük dengesinde otoriteden yana olduğu, devlet organları arasında yürütmeyi, yürütme içinde de cumhurbaşkanını güçlendiren ve 1961 Anayasasına göre daha az katılımcı bir demokrasi modelinin benimsenmiş olduğu görülür.

19. 1982 Anayasası'nda hangi yıllarda değişiklik yapılmıştır?

**Cevap:** 1982 Anayasasında bugüne kadar 20 kez değişiklik yapılmış, TBMM tarafından kabul edilen bir tanesi ise halk oylamasında reddedilmiştir. Bunlar arasında en kapsamlı değişiklikler 1995, 2001, 2007, 2010 ve 2017 yıllarında yapılanlardır. Bütün bu değişikliklerden sonra, 1982 Anayasası ilk metninden oldukça farklıdır.

20. 2017 Değişikliği'nin (20. Değişiklik: RG. 11.02.2017) önemi nedir?

**Cevap:** Osmanlı-Türk anayasal gelişmelerinde ciddi bir kırılmaya işaret eden bu değişiklik, bir tür başkanlık sistemi olarak nitelendirilen "Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemini" getirmek amacıyla yapılmıştır.

## SIY102U - TÜRK SİYASAL HAYATI

### Ünite 5: İdeolojik Çeşitlenmeler ve Toplumsal Hareketler

#### Giriş

1. 19. ve 20. yüzyılda Türkiye’de hangi ideolojik çeşitlenmelerin oluştuğunu görebilmek için önce nereden başlamak gerekir?

**Cevap:** 19. ve 20. yüzyılda Türkiye’de hangi ideolojik çeşitlenmelerin oluştuğunu görebilmek için Osmanlı mirasından başlamak yararlı olacaktır.

#### Osmanlı Mirası: 19 Yüzyıl İdeolojilerinin Ortaya Çıkışı

2. Türkiye Cumhuriyetindeki ideolojilere yön veren ideolojiler nelerdir?

**Cevap:** Türkiye Cumhuriyetindeki ideolojilere yön veren birçok akımın ve ideolojinin tohumları atılmıştır, bu fikir akımları Milliyetçilik, Osmanlıcılık, Panislamizm, Turancılık, Türkçülük, başlıkları altında toplanabilir.

3. Her milletin bir devleti olması fikri hangi ideolojidir?

**Cevap:** Dünyada “her milletin bir devleti olması” fikrini temsil eden Milliyetçilik akımı, Osmanlı aydınlarının söylemini de dönüştürmüştür.

4. Osmanlıcılık ideolojik olarak neyi ifade eder?

**Cevap:** Osmanlı sınırları içinde yaşayan bütün milletleri dil, din, ırk farkı gözetmeksizin aynı hak ve yetkilere sahip kılarak birlik ve bütünlüğü sağlamaktır.

5. Panislamist düşüncenin Osmanlı’da etkisi nasıldır?

**Cevap:** Panislamist düşünce Osmanlı birliğini korumak için “din”i merkeze koyan bir ideoloji üretmiş, Panislamizm, Müslüman liderlerinin en çok tuttukları görüş olmuştur.

6. Türkçülük akımı milli birlik düşüncesini hangi bağlamda ele almıştır?

**Cevap:** Türkçülük akımı milli birlik düşüncesini dil ve kültür bağlamında ele almıştır.

7. Türkçü-Turancı düşüncenin radikal isimleri ve eserleri nelerdir?

**Cevap:** 1930’larda yeniden güçlenen Türkçü-Turancı düşüncenin en radikal sözcüsü Hüseyin Nihal Atsız idi. Atsız 1931- 1932’de Atsız Mecmuayı, 1933-1934 ve 1943-1944’te de Orhun: Aylık Türkçü Mecmua’yı yayımladı. 1939’da Bozkurtdergisini çıkaran Reha Oğuz Türkkan ile 1943’te Samsun’da Kopuz adlı Türkçüdergiyi başlatan Fethi Tevetoğlu bu dönemin diğer Turancı fikir önderleri arasındabulunuyordu.

#### Cumhuriyet Dönemi: Resmi İdeolojinin İnşası

8. Kemalist ideolojinin amacı nedir?

**Cevap:** Kemalizm Mustafa Kemal’in temelini attığı bir ideolojik yaklaşımdır, amacı bağımsız bir ulusal devlet ve yeni bir siyasi rejim kurmaktır.

9. Kemalizm terimi ne zaman kullanılmaya başlamıştır?

**Cevap:** “Kemalizm” terimi 1930’larda kullanılmaya başlanmıştır. 1934’de Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, Türk kültürü ve Türkiye Cumhuriyeti’ni tanıtmaya yönelik olarak La Turquie Kemaliste (Kemalist Türkiye) dergisini yayımlamaya başlamıştır. Mustafa Kemal’in kurduğu bu düşünce sistemi, Cumhuriyet Halk Partisi’nin 9 Mayıs 1935’te toplanan IV. Kurultayı’nda kabul edilen 1935 Programı’nda da “Kâmalizm” olarak geçmiştir.

10. Türkiye Cumhuriyeti Kemalist ideolojiyle beraber Osmanlı’nın hangi yönlerinden kopmuştur?

**Cevap:** Türkiye Cumhuriyeti Kemalist ideolojiyle beraber Osmanlı kurumsal yapısından (saltanat, hilafet, geleneksel meşruiyet) ve çok parçalı/çeşitli (heterojen)bünyeden kopmuş ve (homojen) tek parça bir ulus kimliğine geçiş iradesi göstermiştir.

#### Anadoluculuk

11. *Anadoluculuk ne anlama gelir?*

**Cevap:** Anadoluculuk, hem bir ilimcilik, hem kalkınmacılık, hem ahlakçılık ve maneviyatçılık, hem de felsefi anlamda Türk hümanizmasını gerçekleştirecek bir ideoloji ve toplumsal harekettir.

12. *Mavi Anadolucular kimlerdir?*

**Cevap:** Mavi Anadolucular Sabahattin Eyüboğlu, Halikarnas Balıkcısı, Melih Cevdet Anday, Azra Erhat gibi isimlerden oluşur.

13. *Türkçü Anadoluculuk, Anadolu'yu nereye açılan kapı olarak görür?*

**Cevap:** Türkçü Anadoluculuk, Etnik Anadoluculuk olarak da adlandırılan bu akım, Anadolu'yu dünyaya değil "öze" ve "yerel olana" açılan bir kapı olarak görür.

## **Batıcılık, Çağdaşlaşma ve Modernizm**

14. *Ziya Gökalp'in kültür/hars ve medeniyet ayırımı nasıldır?*

**Cevap:** Ziya Gökalp'in kültür/hars ve medeniyet ayırımına göre hars, ulusal kültürdür. Medeniyet ise farklı toplumların bir arada geliştirdikleri bir bütündür. Batı uygarlığının kültürü alınamaz, çünkü her ulusun kültürü kendine özgüdür.

15. *Kemalist yaklaşıma göre Çağdaşlaşma neyi ifade eder?*

**Cevap:** Kemalist yaklaşıma göre Çağdaşlaşma, siyasal bilimler açısından sanayileşmeyecek eden siyasal ve toplumsal değişiklikler olarak tanımlanır.

16. *Modernlik vurgusu neyi temsil eder?*

**Cevap:** Modernlik vurgusu, geleneksel yapıların "eskiliğine" karşı "yeniye" temsil etmesinden de kaynaklanmaktadır.

## **Muhafazakârlık**

17. *Muhafazakârlık, kelime olarak hangi fikre oturur?*

**Cevap:** Muhafazakârlık, kelime olarak "düzeni korumak", "varolanı muhafaza etmek" fikri üzerine oturur.

18. *Muhafazakârlık en kısa anlamı nasıldır?*

**Cevap:** Muhafazakârlık en kısa anlamı ile "mevcut hukuki durumu (statüko) muhafaza etmek, toplumdaki radikal değişimlere "kuşkulu yaklaşıma" şeklinde tanımlanır.

19. *Türkiye'deki muhafazakâr ideolojiyi kabaca kaç aya ayırabiliriz ve nelerdir?*

**Cevap:** Türkiye'deki muhafazakâr ideolojiyi kabaca üçe ayırabiliriz: Kültürel, İslamcı ve Milliyetçi Muhafazakârlık.

20. *Kültürel muhafazakârcıların önemli figürleri kimlerdir?*

**Cevap:** Kültürel muhafazakârlar olarak Mustafa Şekip Tunç, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Peyami Safa, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Yahya Kemal ve Ahmet Hamdi Tanpınar önemli figürlerdir.

21. *Mehmet Âkif Ersoy'un temsil ettiği İslamcı muhafazakârlığın içeriğini ne oluşturur?*

**Cevap:** M. Akif Ersoy'un temsil ettiği çizgi, ümmet kavramını kavim kavramının önüne almaktan yanadır; yani Müslümanlığı üst kimlik olarak tanımlama yoluyla, ulusal düzeyde ümmetçi, evrensel boyutta ise İslam olan milletlerin dayanışmasını savunur.

22. *Milliyetçi muhafazakârlığın başlıca temeli nedir?*

**Cevap:** "Milli bünye", "milli hissiyat" ve "milli öz" ve kavim anlamında Türklük bu akımın başlıca temelidir.

23. *Türkiye'deki muhafazakârlarda devlet neyi ifade eder?*

**Cevap:** Batı Muhafazakârlığı ile benzer bir şekilde Türkiye'deki muhafazakârlar da güçlü bir devletten yanadırlar. Devlet geleneği, değerlerin başında gelmektedir. Devlet daima Türk muhafazakârlarınca kutsal bir kurum olarak algılanmıştır.

## **Siyasal İslam**

24. *Türkiye'de siyasal İslamcılığın ikinci neslini hangi parti temsil eder?*

**Cevap:** Türkiye'de siyasal İslamcılığın ikinci nesli, Milli Nizam Partisi'nin faaliyete geçmesi ile başlamaktadır. Milli Nizam Partisi, Demokrat Parti dönemi ve sonraki on yıl içerisinde Türkiye'nin toplum yapısındaki dönüşümün ürünüdür.

25. *Türk-İslam Sentezi neyi amaçlar?*

**Cevap:** Türk-İslam Sentezinin başlıca amacı, Müslümanlığı üst kimlik olarak tanımlama yoluyla, ulusal düzeyde ümmetçi, evrensel boyutta ise İslam olan milletlerin dayanışmasını savunmaktır.

## Sol ve Sosyalizm

26. *Sosyalizm fikri neye dayanır?*

**Cevap:** Sosyalizm, iktidar ve üretim araçlarının halk tarafından kontrol edildiği bir toplum fikrine dayanır.

27. *Solculuk, nasıl bir politik harekettir?*

**Cevap:** Solculuk, mevcut sosyal hiyerarşiyi, eşitsizliği kaldırmak isteyen ve zenginliğin ve imtiyazların adaletli dağılımını destekleyen bir politik harekettir.

28. *Türkiye İşçi Partisi 1965 seçimlerinde TBMM'ye kaç milletvekili ile girmiştir?*

**Cevap:** Türkiye İşçi Partisi (TİP) 1965 seçimlerinde TBMM'ye 15 milletvekili sokabilmiş ve Türk siyasal hayatına kalıcı yenilikler getirmiş önemli bir siyasal oluşumdur.

## Liberalizm

29. *Liberalist düşünce ne zaman çıkar ve neyi savunur?*

**Cevap:** Tarihsel olarak dünyada 17. yüzyılda ortaya çıkan liberalizm, bireyciliği, bireysel hak ve özgürlükleri, özel mülkiyeti ve devlet müdahaleciliğinden uzak serbest piyasa sistemini temel alır. Ancak liberalizm, sadece entelektüel bir pozisyon değil, aynı zamanda siyasal ve sosyal eylemlere ve devlet politikalarına yön vererek, bir doktrin ve ideoloji haline dönüşmüştür.

30. *“Liberal” sıfatını ilk (ve halen tek) kullanan parti hangisidir?*

**Cevap:** “Liberal” sıfatını ilk (ve halen tek) kullanan parti 1994 yılında kurulan Liberal Partidir; parti daha sonra adını Liberal Demokrat Parti (LDP) olarak değiştirmiştir.

## Toplumsal Cinsiyet ve Feminizm

31. *Toplumsal cinsiyet ve feminizm neyi amaçlar?*

**Cevap:** Toplumsal cinsiyet ve feminizm endüstriyel kapitalist toplumlarda mevcut erkek egemen yapıları sorgulayan bir yaklaşımdır; erkek egemenliğini sürekli kılan toplumsal ve siyasal yapıları çözümlemeyi amaçlar.

32. *1988'de Dayığa Karşı Kampanya'da dinlenen kadınların deneyimlerinden oluşturulan kitabın adı nedir?*

**Cevap:** 1988'de Dayığa Karşı Kampanya'da dinlenen kadınların deneyimlerinden oluşturulan kitabın adı “Bağır Herkes Duysun”dur.

## SIY102U - TÜRK SİYASAL HAYATI

### Ünite 6: Türk Siyasal Hayatında Din-Devlet İlişkileri

#### Giriş

1. *Dinle devlet arasındaki ilişki nasıldır?*

**Cevap:** Din ve devlet arasındaki ilişki tek yönlü değildir. Aksine karşılıklıdır. Hem devletin din üzerinde hem de dinin devlet üzerinde iktidar tesis etme çabası içinde olmasına sıkça rastlanır. İkincisi, din ve devlet arasındaki ilişki durağan değildir. Değişime tabidir. Tarihin değişim yasalarından din-devlet ilişkileri de nasibini alır. Üçüncüsü, din ve devlet ilişkisinde çoğu zaman aynı anda birden fazla aktörün birbirinden farklı ve çatışan eğilim ve taleplerinin karmaşık yapısı belirleyicidir. Bununla ilişkili bir biçimde muhtelif toplumsal aktörler, din ve devlet ilişkisine benzer anlamlar yüklemeler. Dördüncüsü, her toplumda din ve devlet ilişkisi farklı seyirler izleyebilir. Uluslararası bağlam bir toplumdaki din-devlet ilişkisinin seyrini etkileyebilmektedir. Din-devlet ilişkisi çokboyutludur.

#### Sekülerizm Tezi ve Uluslararası Bağlam

2. *Diktatörlüğün ve Demokrasinin Toplumsal Kökenleri adlı eserinde Barrington Moore hangi ülkelerden örnekler vermiştir?*

**Cevap:** Barrington Moore (2016), Diktatörlüğün ve Demokrasinin Toplumsal Kökenleri isimli eserinde, İngiltere, Fransa, Almanya, ABD, Japonya, Çin ve Rusya örneklerinden hareket ederek yaşanan farklı tarihsel deneyimlerin ilgili ülkelerde farklı siyasal sistemlerin ortaya çıkışını nasıl mümkün kıldığını anlatmaktadır.

3. *İngiltere’de parlamenter sistemin ortaya çıkışı nelerin işbirliği ile olmuştur?*

**Cevap:** İngiltere’de, demokratik bir parlamenter sistemin ortaya çıkışı burjuvazi ile aristokrasinin işbirliği ile mümkün olabilmıştır. İngiltere’de bu işbirliği sayesinde devlet sınırlandırılmış ve bireysel özgürlükleri ihlal etmeyen bir demokratik çizgi tesis edilebilmiştir.

4. *İngiltere’deki laiklik modeli nasıldır?*

**Cevap:** Birleşik Krallık’ta ulus-devletleşme sürecinde devlet ile birlikte onun bir kurumu olarak ulus öncesi hiyerarşiden koparılan ve kurumsallaştırılan Anglikan Kilisesi’nin merkezde yer aldığı bir laikleşme modeli söz konusudur. Bu modelde din ile devlet iç içe geçmiş haldedir. Öyle ki, kral dini bir törende bizatihi başpiskoposun elinden tacını giymektedir. Kilisenin parlamentoda her zaman bir temsilcisi vardır ve parlamenterler görevlerine dua ile başlamaktadırlar. Ayrıca parlamento kilisenin örgütlenmesinde yetkilidir. Kilisenin doktrinlerini ve ibadet yerlerini denetleme hakkına sahiptir.

5. *Türkiye’deki laiklik tipi nasıldır?*

**Cevap:** Türkiye’deki laiklik tipi genellikle Fransa’dakine benzetilir. Türkiye’de de, dinsel semboller ve modeller kamusal alanın dışındabırakılmak istenmiştir. Din uzunca bir süre bireyin özel alanına münhasır bir inanış muamelesi görmüştür. Tek-parti dönemi reformları ağırlıkla dinin devlet üzerindeki tasarruflarından vazgeçmesi için yürürlüğe konmuştur.

6. *Laikliğin Fransızca kelime anlamı nedir?*

**Cevap:** Fransızca’da laik, rahip sınıfına mensup olmayan kimseyi ifade etmek için kullanılıyor. Ya da, kilisenin devlet yönetiminden uzaklaştırılmasını savunan kişi veya görüşe verilen isim. Demek ki, laiklik, öncelikle, din adamları sınıfından olmayan kişilerin dünya ve devlet işleri ile ilgili sorumluluk alabilmesi durumunu ifade eden bir kavramdır.

7. *Dar anlamda laiklik ve sekülerizm neyi anlatır?*

**Cevap:** Demek ki, dar anlamı ile laiklik, din ve dünya meselelerinde kilisenin tek otorite olmaktan çıkmasını simgeliyor. Sekülerizm ise, dinin tüm toplum katmanlarındaki etkinliğini yitirmesinin gerekliliğinin altını çizen ideolojiyi temsil ediyor. Bu haliyle, laikliğe nazaran sekülerizm daha geniş ve yaygın bir alanda dinselliğin etkinliğini yitirmesini temsil etmektedir.

#### Osmanlı Devleti’nde Reform ve Sekülerleşme Süreci

8. *Klasik Osmanlı devlet düzeni içinde dinin yeri nasıldır?*

**Cevap:** Toprağa ve tarımsal üretime bağlı klasik dönem Osmanlı devlet düzeni içinde din-devlet ilişkilerinin seyri, Ortaçağ Avrupası’ndakinden bir hayli farklı idi. Osmanlı’da ne bir kilise ne de ruhban sınıfı vardı. Din, Osmanlı yönetim ve yasama sisteminin önemli bir parçası olmakla beraber tek bileşeni değildi. Bir başka deyişle, dine dayalı hükümler dışında, geleneklere dayalı ve seküler nitelikli bir örfi hukuk da her zaman yürürlükte idi. Dahası, Osmanlı Devleti’nde dinin maslahatı değil, devletin maslahatı önce gelmekte idi. ‘Din-ü devlet’ formülünde ifadesini bulduğu biçimi ile dinin varlığını devam ettirebilmesi için devletin yaşamasının elzem olduğu görüşü hâkimdi. Devletin dinin gelişmesi anlamında din üzerinde bir üstünlüğü vardı.

**9. Osmanlı Devletinde dinsel yetkiler kimde toplanmıştır?**

**Cevap:** Dinsel yetkiler daha çok kazasker ve şeyhülislamda toplanmıştı. Kazasker, en üstün yargı merciidir. Şeyhülislam ise, fetva verme,yani devlet işlerinde karşılaşılan bazı sorunlarda din hukukunun yargılarının ne olacağını belirleme yetkisine sahipti.

**10. Osmanlıda devlet ile dini gruplar arasında ilişki nasıl tahsis edilmiştir?**

**Cevap:** Osmanlı Devleti dini gruplar ile devlet maslahatının gerektirdiği ölçüde ve kontrollü bir biçimde ilişki tesis etmiştir. Şöyle ki, devlet, dinî hareketlerin ortaya çıkaracağı tehlikeleri mümkün mertebe ortadan kaldıracak, tam manasıyla hâkim bir din anlayışı tesis etmeye çalışmıştır.

**11. Osmanlı klasik düzeninin bozuluşuna yol açan sebepler nelerdir?**

**Cevap:** Osmanlı klasik düzeninin bozuluşuna yol açan sebepleri kısaca sıralamak istersek, karşımıza şöylesi bir liste çıkar: vergi toplamaktan ve savaş zamanı asker temin etmekten sorumlu kişilerin sebep oldukları yolsuzlukların devlet gelirlerini azaltması ateşli silahların kullanılmaya başlanması yeni ticaret yollarının keşfi ile birlikte Osmanlı Devleti'nin uluslararası ticaret içindeki etkinliğini kaybetmesi nüfus artışı ve şehirleşmenin beraberinde tarımsal alandaki istihdamın hızlı düşüşünü getirmesi, savaş giderlerinin artması hazineyi sarsacak yeni tüketim alışkanlıklarının (kahve ve şeker gibi) ortaya çıkması

**12. Osmanlı'da hukuk alanında yapılan sekülerleşme uygulamaları nelerdir?**

**Cevap:** 1838'de, odönem, idari vaka olarak tarif edilen olaylar, yeni oluşturulan Meclis-i Vâlâyı Ahkâm-ı Adliye tarafından üstlenilmiştir. 1840'da Ceza Kanunnâme-i Humayunu çıkarılmıştır. Bu girişim ayrı bir kamu hukuku oluşturulması yolunda atılan ilk adımdır. Ayrıca, 1858'de şeriat mahkemelerinin cezaî davalara bakma yetkisi ortadan kalkmıştır ve Arazi Kanunname-i Humayunu ile laik nitelikte bir arazi yasası çıkarılmıştır. 1859'da Fransız Ticaret Hukuku'ndan mülhem çıkarılan ticaret yasası ve idari personel yetiştirilmek amacıyla Mekteb-i Mülkiye-i Şahane'nin kurulması, 1864 tarihli deniz ticareti yasası ve kadınların idari işlevine son veren Vilayet Nizamnamesi, 1867'de şer'î mahkemelerden bağımsız işleyen idari mahkemelerin kurulması örnekleri de hukuk alanının sekülerleştirilmesine ve dahası ulemanın gücünün aşınmasına yönelik uygulamalardır.

**13. İslam Birliği nedir?**

**Cevap:** İslamcılık, özelliklerini daha çok 19. yüzyıl ortalarında kazanan, Osmanlı İmparatorluğu'nun uzak çevresinde ve Hindistan'da şekillenmiş olmasına rağmen 1870'lerden itibaren gün geçtikçe güçlenen bir ideolojik davranış kümesine verilen isimdir. Temel hedefi İslam birliğidir. Tüm Müslümanların aynı çatı altında toplanmasıdır.

**14. Osmanlıda reform çabaları genelde neye yönelik olarak yapılmıştır? Yapılan reform hareketlerinin toplum üzerindeki etkisi nasıl olmuştur?**

**Cevap:** Osmanlı Devleti'nde bütün reform çabaları büyük ölçüde devlete yönelikti. Amaç devleti ıslah etmektir. Elbette bu ıslah teşebbüsünün toplum üzerinde de doğrudan ya da dolaylı bir etkisi olmuştur. Ancak bu etkinin topyekûn bir sekülerleşme düzeyine vardığını söylemek zordur. Modernleşen Osmanlı Devleti'nin toprakları içinde yaşayan halkın kültürel düzeyde dinle ve dini kurumlarla bağı çok da gevşemiş değildir. İslam bu yönüyle toplumu bir arada tutan temel unsur olmaya devam etmiştir. Nitekim hem II. Abdülhamid hem de Jön Türklerin yönetimindeki İttihat ve Terakki Cemiyeti dinin bu yönünden istifade etme çabası içinde olmuşlardır. Özellikle daha seküler bir devlet ve hatta toplum inşa etmek isteyen İTC önderlerinin kendi konumlarını ve teşebbüslerini meşrulaştırmak üzere din ile araçsal bir ilişki tesis ettikleri söylenebilir.

## Cumhuriyet Döneminde Din-Devlet İlişkisi

**15. Anadolu işgali sırasında örgütlenmelerde din ve din adamları nasıl rol oynamıştır?**

**Cevap:** İstanbul hükümeti adına dönemin önde gelen dini önderlerinin, mesela Mustafa Sabri'nin milli mücadele hareketini gayrimeşrugören fetvaları yayınlanmıştır. Öte yandan, az önce vurgulandığı üzere, dini önderlerin kimileri ise, Mustafa Kemal ve arkadaşlarının yanındadır. Özellikle, İstanbul dışındaki yörelerde Türkiye'nin toplumsal yapısını oluşturan kurumlar içinde vilayet idaresine paralel fakat halk tabakalarına daha yakın olan İslamî kurumlar bu noktada önemli bir rol oynamıştır. Anadolu'daki işgal karşıtı örgütlenme pek çok yerde din adamları tarafından yürütülmüştür. Örneğin, eskiden beri din adamı yetiştiren yörelerin başında gelen Isparta'da milli mücadelenin örgütlenmesine Isparta müftüsü eşlik etmiştir.

**16. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın parti programının içeriği nasıldır?**

**Cevap:** Liberal bir dünya görüşünün izlerini taşıyan programında temel hak ve özgürlüklere özel önem veren ve tek-parti döneminin otoriter laiklik uygulamalarından çok fazla hazzetmeyen bir içerik öne çıkmaktadır.

**17. Cumhuriyet dönemi reformları neyi inşaa etmek üzerine kurulmuştur?**

**Cevap:** Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde sürdürülen reform projesinin temel motivasyonu çağdaş medeniyetler seviyesine erişmek idi. Dolayısı ile cumhuriyet dönemi reformlarının asrı ve asra ait olan, yani seküler bir Türkiye inşa etmek üzere yola koyulduklarını söylemek yanlış olmaz.



**18. Cumhuriyet döneminde yapılan reformların faaliyet alanı nelerdir?**

**Cevap:** En karakteristik özelliği sekülerlik olan bu reformları üç faaliyet alanı kapsamında ele alabiliriz. Bunlardan ilki, devlet, hukuk ve eğitimi dinseliliğin etkilerinden arındırmak üzere icra edilen reformları kapsamaktadır. İkincisi, dinsel simgelerin üstüne giden ve dinî simgelerin yerine Avrupa uygarlığının sembollerini koyan reformlardır. Son sırada ise gündelik ya da toplumsal hayatın dinsel etkiden arındırılması ve gerektiğinde popüler İslam'ın üzerine gitmek amacıyla girişilen reform teşebbüsleri yer almaktadır.

**19. Laiklik ilkesi anayasaya hangi yıl girmiştir?**

**Cevap:** 1937 yılında da laiklik ilkesi Anayasa'ya ilave edilmiştir.

**20. Cumhuriyet döneminde dini simgelerin kaldırılmasına yönelik yapılan faaliyetler hangileridir?**

**Cevap:** Cumhuriyet dönemi reformları ikinci olarak dinî simgeleri değiştirmeye yönelmiştir. Bu simgelerin yerini Avrupai olanların alması arzulanmıştır. Örneğin 1925 yılında fes giymenin yasaklanması ve şapka giymenin zorunlu hale getirilmesi bu türden reformlar arasında yer alır. Ayrıca Aralık 1925'de ibadethaneler dışında dinsel kıyafetlerin giyilmesinin yasaklanması, 1926'da Batı takvim ve saatinin, 1928'de Latin harflerinin ve 1931'de Batı ağırlık ve uzunluk ölçülerinin kabul edilmesi de dinî simgeleri yerinden etmeye yönelik diğer reformlar arasında yer almaktadır.

**21. Cumhuriyet döneminde toplumsal hayatın sekülerleşmesine yönelik yapılan reformlar hangileridir?**

**Cevap:** Toplumsal hayatın sekülerleştirilmesi amacıyla yönelik reformları içinde en çok dikkat çeken Kasım 1925'te tekke, zaviye ve türbelerin kapatılmasıydı. 1932 yılında ezanın Türkçeleştirilmesini de toplumsal hayatın sekülerleştirilmesine yönelik reformların en önemlileri arasında sıralayabiliriz.

**22. Cumhuriyet dönemi reformları ile Osmanlı dönemi reformlarının benzeşen ve ayrılan yönleri nelerdir?**

**Cevap:** Cumhuriyet dönemi reformları Osmanlı modernleşmesi ile belirgin bir sürekliliği içinde barındırır. Zira her ikisi de doğrudan ya da dolaylı biçimde seküler bir devlet inşa etmenin yapı taşlarını döşemişlerdir. Cumhuriyet dönemi reformlarındaki fazlalık toplumun da sekülerleştirilmesi yönündeki çabada karşımıza çıkar.

**23. Cumhuriyet döneminde din-devlet ilişkisi neden kutuplaşmıştır?**

**Cevap:** İslam, yeni Cumhuriyet seçkinleri için geri kalmışlığın sebebi addedildiği ve işaretlendiği için modernleşme ve din ilişkisi iki karşıt kutbun ilişkisine dönüştürülmüştür. Bu bakımdan din-devlet ilişkileri çoğu zaman gerilim yüklüdür. Gerçekten bu gerilimin Türk modernleşmesinin bir ürünü olduğunu söyleyebiliriz. Bir başka biçimde ifade edilirse, devleti ve toplumu sekülerleştirmeyi hedefleyen reformların dini, dini inançları ve dini yaşantıyı kuşatan bir alanda faaliyet göstermesi din ve devlet arasındaki gerilimi besleyen ana kaynaktır.

**24. Türkiye'de laiklik prensibi neye dayanmaktadır?**

**Cevap:** Aslında Türkiye'de laiklik prensibi hiçbir zaman devlet ile dinin radikal bir ayrışımı amaçlamaz. Daha çok, din devletin kamu hizmeti olarak benimsenmiş ve laiklik çoğu zaman dini suiistimallerden korumak ve dini çevrelerin siyasal ve sosyal anlamda etkinlik kazanmasının önüne geçmenin aracı olmuştur.

**25. Tek parti döneminde dininin kamusal alandaki temsilinin kısıtlanması dini faaliyetleri nasıl etkilemiştir?**

**Cevap:** Tek-parti dönemi reformlarının dinin kamusal alandaki temsilinin önüne geçici pratiği İslam'ın yer altına inışı ile sonuçlanmıştır. Medreseleri, tekke, zaviye ve türbeleri kapatılan aktörler faaliyetlerini bu dönemde tümüyle sona erdirmemiştir. Aksine mümkün mertebe görünür olmadan yani gizli gizli hem ulemanın dini eğitim faaliyetleri hem de tarikat önderlerinin tasavvufa özgü etkinlikleri sürdürülebilmıştır. Fakat bu yer altına iniş beraberinde bir kapalı devre hayatı, yer yer demokrasinin dışlanması ve Batı karşıtlığını getirmiştir.

**26. 1925-1945 arasında İslami muhalefetin susturulması adına neler yapılmıştır?**

**Cevap:** 1925-1945 arasında İslami muhalefet ciddi manada suskunluğa bürünmüştür. Bu suskunluk, bir yönüyle maruz kalınan baskı ile ilgilidir. Bu baskı hem Şeyh Said isyanının sert bir biçimde bastırılmasında hem de Şapka Kanunu'na yönelik itirazların İstiklal Mahkemeleri'nin devreye girmesi ile sessizliğe bürünmek zorunda kalışında açık ifadesini bulur. Dolayısıyla 1925 sonrasında uygulanan baskılar reform karşıtı muhalefetin sessizliğe bürünmesinin ardındaki temel sebeptir.

**27. Cumhuriyetin kurucu kadrolarının dine yönelik tutumlarına karşı tepkileri bakımından çeşitli aktörler nasıl tepkiler ortaya koymuşlardır?**

**Cevap:** Cumhuriyetin kurucu kadrolarının dine yönelik tutumlarına karşı tepkileri bakımından çeşitli aktörler farklı tepkiler ortaya koymuşlardır. Örneğin, Mehmet Akif hayal kırıklığına uğrayarak ve küsererek memleketi terk etmiştir. Mustafa Sabri ülkeyi terk etmiş ve ülke dışında çıkardığı gazete ile yeni devlete karşı muhalefetin sesi olmaya çalışmıştır. Şemsettin Günaltay ve Ahmet Hamdi Akseki gibi dönemin öne çıkan ulemaları ise yeni devletin bir parçası olmayı kabul etmişler ve yeni cumhuriyetin içinde dinî bir hassasiyetin taşıyıcılığını yapma çabası içinde olmuşlardır.

**28. Çok partili geçişi hazırlayan ulusal faktörler nedir?**

**Cevap:** Cumhuriyetin kurucu kadroları materyalist ve pozitivist bir çizgide devleti ve toplumu laikleştirmek isterken laiklik ideolojisi oldukça katılaşmış ya da ortodoks bir mahiyet arz eder hale gelmişti. İstemedi ve fark etmeden bir tür yeni din yaratılmıştı. Bu materyalist ortodoksinin Türkiye’de din ile karşılaştırıldığında halkın nazarında karşılık bulma ihtimali düşüktü. Nitekim reformlar ve özellikle de laiklik başlangıçta halkın ancak küçük bir kesimi tarafından benimsenmişti. İkincisi, o sıralar toplumun % 80’ini oluşturan kırsal kesimdeki küçük çiftçiler, yaşam seviyelerinde, sağlıkta, eğitimde ya da iletişim olanaklarında hiçbir büyük iyileşme görmemişlerdi. Buna merkezileşmenin beraberinde getirdiği kırsal alanın sıkı denetimi eklenince devlete karşı öfke ciddi manada artmıştı. Çünkü devlet daha etkili ve hissedilir hale gelmişti. Öfke, aşırılışmanın yanında ağırlaşmıştı da, çünkü devletin laiklik politikaları, özellikle de halkın inancını ifade şekillerinin bastırılmış olması, devlet ve uyrukları arasındaki en önemli ideolojik bağ koparmıştı. Üçüncüsü, az sayıdaki (330 bin) sanayi işçisinin sosyo-ekonomik durumu oldukça zayıftı. Dördüncüsü, devlet memurlarının enflasyon sebebiyle satın alma güçleri azalmıştı. Beşincisi, 1942 tarihli Varlık Vergisi, iş çevrelerinin koşullarını güçleştirmişti. Ve son olarak, büyük toprak sahipleri, 1945 tarihli “Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu” sebebiyle hoşnutsuzdu.

**29. Demokrat Parti dini konularda nasıl bir tutum sergilemiş ve bu alanda neler yapmıştır?**

**Cevap:** DP devletin laiklik ilkesinden çok fazla ödün vermeden dine ve dinle ilişkili kişi ve kurumların faaliyetlerine karşı daha fazla hoşgörülü bir tutum takınmıştır. Örneğin iktidara geldiği ilk aylarda ivedilikle halkta ciddi rahatsızlıklara yol açan ezanın Türkçe okunması uygulamasından vazgeçilmiştir. Ezan 14 Haziran 1950’den itibaren tekrar Arapça okunmaya başlanmıştır. Ayrıca, 1951 sonbaharında, ilkokuldan sonra dört yıl eğitim veren imam-hatip okulları, 1953-1956 arasında ise lise düzeyinde eğitim veren imam-hatip okulları açılmıştır. 1956-1957’de ortaokullara din dersleri konmuştur. Bu yıllarda Türkiye’de 15 bin yeni cami inşa edilmiştir. Kuran kursu açılmasını ya da cami inşasını amaçlayan türden dinî örgütlerin sayısı 1946’da sadece 11 iken, 1960’ta 5 bini geçmiştir.

**30. Ticanilik nedir?**

**Cevap:** Ticanilik, 1155 tarihinde Fas’ın Teycan kasabasında dünyaya gelen Ahmet Teycanî tarafından 1216’da kurulmuştur. Kurucusunun adına izafeten tarikata Ticanî denmektedir. Nakşi ve Kadiri tarikatlarıyla karışık faaliyette bulunmuştur

**31. Ticiani tarikatının Türkiye’ye gelişi ne zamandır ve ne tür faaliyetlerde bulunmuştur ve nasıl son bulmuştur?**

**Cevap:** Bir tarikat olarak Ticanilik’in Türkiye’ye intikali 1930’lu yıllardadır. Kemal Pilavoğlu’nun önderliğinde başladıkları serüvenlerinde, dikkate değer eylemleri ile öne çıkmışlardır. Bu kapsamda Arapça ezanın yasak olduğu yıllarda Arapça ezan okuma çabaları, kamuya açık yerlerde tekbir getirmeleri, tarikat bildirileri dağıtmaları ve Atatürk’ün heykellerine yönelik düzenledikleri saldırılar en bilinen eylemleridir. Ticianilerin bu son eylemleri şiddetli tepkilere sebep olmuştur. Öyle ki, “Atatürk Aleyhinde İşlenen Suçlar Hakkında Kanun” 1951 yılında bu vesile ile çıkarılmış ve Ticianilerin önderi 15 yıl hapse mahkûm edilmiştir. Bu mahkûmiyetle birlikte tarikat açık faaliyetlerine son vermiştir.

**32. 1950’lerde canlanan dini diriliş hangi partilerde siyasi bir kimlik kazanmıştır?**

**Cevap:** 1950’ler ile birlikte başlayan dini dirilişin 1970’lerin hemen başındaki görünümü Milli Nizam Partisi’nin (MNP) kurulmasıdır. Kısa bir süre sonra kapatılsa da MNP çizgisi 1970’li yıllarda Milli Selamet Partisi (MSP) adı ile siyasi hayatımız içinde ne denli kalıcı olduğunu ispat etmiştir.

**33. Ülkemizde 1950’lerden sonra canlanan siyasi islamın lideri kimdir?**

**Cevap:** MNP’den başlayarak MSP ile devam eden bu siyasi geleneğin lideri Necmettin Erbakan’dır. Erbakan bir yönüyle muhafazakâr diğer yönüyle ise kalkınmacı bir siyasetçidir.

**34. Nakşibendilik nedir, kurucusu kimdir?**

**Cevap:** Nakşibendilik, kökeni itibarıyla 1389 tarihinde vefat eden Muhammed Bahaüddin Nakşibend’in temel esaslarını belirlediği bir manevi terbiye sistemidir.

**35. Nakşibendilik Türkiye’ye kim tarafından hangi isimle getirilmiştir?**

**Cevap:** Bahaüddin Nakşibend’in ölümünden sonra farklı kollara ayrılan bu tarikatın Türkiye’de etkin olan kolu Mevlana Halid-i Bağdadi’nin önderliğinde yaygınlaşan “Halidiyye”dir. 1778-1826 tarihleri arasında yaşayan Halid-i Bağdadi’nin açmış olduğu yolu takip eden birden fazla ismin öncülüğünde, Türkiye’de Nakşibendilik Osmanlı Devleti’nin son yıllarından beri ciddi manada etkinlik sahibi bir tarikattır.

**36. Erbakan, MNP’yi kurarken Nakşibendi tarikatı ile nasıl bir ilişki içine girmiştir?**

**Cevap:** Necmettin Erbakan, MNP’yi kurarken ardında güçlü bir müşevvik, teşvik edici olarak Mevlana Halid-i Bağdadi’nin temsilcileri arasında yer alan Mehmet Zahid Kotku vardır.

**37. Nurculuk nedir?**

**Cevap:** 1878-1960 tarihleri arasında yaşayan Said-i Nursi’nin kurucusu olduğu bir dini harekettir.

**38. Said-i Nursi'nin Atatürk ve cumhuriyet ile ilişkisi 1950 kadar nasıl bir seyir izlemiştir?**

**Cevap:** Said-i Nursi Osmanlı Devleti'nin son yıllarına denk gelen gençlik evresinde, ciddi manada bir siyasi aktördür. Jön Türkler içinde yer aldığını, Osmanlı-Rus Harbi'nde esir düşerek bir süre Rusya'da yaşadığını ve milli mücadeleye destek vererek Mustafa Kemal ile sıkı ilişkiler geliştirdiğini biliyoruz. Ancak milli mücadele sonrasında Mustafa Kemal'in laikliği esas alan reformları uygulamaya başlaması ile yer altına inmiş ve çoğu zaman öğrencilerinin elle çoğalttıkları Osmanlıca yazılmış eserlerinin Anadolu'da elden ele dolaştırılması suretiyle etkinliğini hızla artırmıştır.

**39. Said-i Nursi'nin ölümünden sonra Nurcular kaç kola ayrılmışlardır?**

**Cevap:** Said-i Nursi'nin ölümü öğrencileri arasındaki çatışmaları beraberinde getirmiş ve cemaat çok sayıda alt kola bölünmüştür. Bugün bunlar içinde Yeni Asyacılar, Okuyucular, Yazıcılar, Said-i Nursi'nin Kürt kimliğini esas alarak faaliyet gösteren Med-Zehra grubu en bilinenleridir.

**40. Süleymanlık nedir ve Türkiye'de ne tür faaliyetlerde bulunmuştur?**

**Cevap:** Kurucu lideri Süleyman Hilmi Tunahan (1888-1959) Nakşibendi geleneğinin içinden yetişmiş bir din alimidir. Medreselerin, tekke ve zaviyelerin kapatıldığı bir vasatta Tunahan kendisini Kuran öğretimine adanmıştır. Bu amaçlı faaliyetlerini 1950'li yıllara kadar tümüyle yer altında sürdürmüştür. DP'nin iktidara gelişi ile ortaya çıkan görece liberal ortamla birlikte ise Tunahan ve öğrencileri ilk kez resmî statüde Kuran Kursu açabilmişlerdir. 1950'li yılların sonlarına gelindiğinde cemaatin kurs faaliyetleri oldukça ileri bir noktaya ulaşmıştır. 1959'da Süleyman Hilmi Tunahan öldükten sonra Süleymanlık'ın liderliği Kemal Kaçar'a geçmiştir. Anadolu'da daha çok alt sınıflardan gelen öğrencilere hem Kuran öğrenme hem de seküler eğitim kurumlarına devam etme imkânı sunan bu cemaat, tıpkı diğerleri gibi, oldukça yaygın bir ağı mobilize edebilen bir güce sahiptir.

**41. 1960'lı yıllarda ortaya çıkan özgürlük ortamında hikemi şair olarak görev üstlenenler kimlerdir?**

**Cevap:** 1960'lı yılların özgürlük ortamının sunduğu fırsatlar ile birlikte dini çevrelerde pek çok ismin yürüttükleri faaliyetler ile öne çıktıklarını görürüz. Bunların başında Necip Fazıl Kısakürek gelir. Tıpkı onun gibi Maraşlı olan Sezai Karakoç, Nuri Pakdil, Alaaddin Özdenören, Cahit Zarifoğlu ve Erdem Beyazıt gibi diğer isimleri de anmamız gerekir. Bu isimler hem şairlikleri hem de düşünür kimlikleri ile öne çıkmışlardır. Daha doğrusu Osmanlı Devleti'nin son yıllarından başlayarak ulemanın etkinliğini yitirmesinden kaynaklanan boşluğu doldurmak üzere hikemî (uyaran, yol gösteren) şairler olarak görev üstlenmişlerdir.

**42. İBDA-C nedir? Türkiye'de faaliyetleri ne olmuştur?**

**Cevap:** İBDA-C Salih Mirzabeyoğlu'nun öncülüğünde Necip Fazıl Kısakürek'ten esinlenerek örgütlenmiş radikal öğretilere sahip dinî bir gruptur ve daha çok 1990'lı yıllarda bir dizi küçük çaplı eylem ile adını duyurmuştur.

**43. 1980 yılında Türk-İslam sentezi toplumda nasıl yer bulmuş ve hangi görevi üstlenmiştir?**

**Cevap:** 1980'li yıllarda daha radikal bir biçimde ve Türk-İslam sentezi formunda karşımıza bir kez daha çıktığını görüyoruz. 1980 öncesinin sol ve sağ arasındaki gerilimli ortamı düşünüldüğünde din bir kez daha bütünleştirici bir unsur olarak görülmüş ve bu dönemde devlet tarafından çoğu zaman açık bir biçimde teşvik edilmiştir. Bu kapsamda bazı tarikat ve cemaatler Turgut Özal'ın Başbakan ve Cumhurbaşkanlığı yaptığı yıllarda koruma altına alınmışlardır. Halkın kendi imkânlarını seferber ederek bir yandan cami diğer yandan imam-hatip lisesi inşasına verdiği yoğun desteği de unutmamak gerekir. Bütün bu sıralananlar 1990'lı yıllara büyük bir dini canlanma olarak yansiyacaktır.

**44. 1990'lı yıllarda siyasal islamın temsilcisi olan partiler Türkiye'de nasıl bir gelişim göstermişlerdir?**

**Cevap:** Nitekim MNP-MSP çizgisinin 1980 sonrasındaki temsilcisi olan Refah Partisi'nin 1990'lı yılların hemen başından itibaren hızlı bir yükseliş ivmesi yakalamıştır. İlk defa 1991 yılında Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP) ve İslahatçı Demokrasi Partisi (IDP) ile seçim ittifakı yapmak sureti ile meclise girmeyi başaran Refah Partisi 1994 yılında yapılan yerel seçimlerde ise içinde Ankara ve İstanbul'un olduğu pek çok kritik seçim bölgesinde başarı elde etmiştir. Bu başarının tesadüfi olmadığı bir sonraki genel seçimde ortaya çıkmış ve parti seçimlerde rakiplerini geride bırakarak en çok oyu almıştır.

**45. 1990'lı yılların ortalarından itibaren Türkiye'de din-devlet ilişkisi eksenli ne tür tartışmalar yaşanmıştır?**

**Cevap:** 1990'lı yılların ortalarından itibaren Türkiye'de oldukça sert geçen din-devlet ilişkileri ya da laiklik temelli tartışmalar yaşanmıştır. Bu tartışmalar içinde başörtüsü meselesi özel bir yer edinmiştir. Kamusal alanda, özellikle eğitim kurumlarında başörtüsü takarak bulunma arzusunundaki kadınların bu talebi 28 Şubat'ın hemen ertesinde sert bir müdahaleye maruz kalmıştır. Aslında mesele sadece başörtüsü ile sınırlandırılmayacak denli çok boyutludur. Hem iktisadi hem de politik ve kültürel alanda dini çevrelerin artan görünürlüğü bürokratik seçkinlerin tepkilerini artırmış ve din-devlet ilişkileri 2002 yılında AK Parti'nin iktidara gelişiyle değin oldukça çatışmalı bir seyir izlemiştir.

## 2002'den Günümüze

**46. Türkiye'de yaşanan askeri darbelerle-laiklik ilkesinin nasıl bir bağlantısı vardır?**

**Cevap:** 27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971, 12 Eylül 1980, 28 Şubat 1997 ve 27 Nisan 2007'de gerçekleşen siyasal alana yönelik müdahalelerin her birinde laiklik ilkesinin tehdit edilmekte olduğuna dair endişe ön plandadır.

**47. AK Parti hükümeti döneminde çıkartılan ve din-devlet ilişkilerini ilgilendiren temel yasalar nelerdir?**

**Cevap:** 15 yıl boyunca ortaya konan yasal düzenlemeler içinde doğrudan din-devlet ilişkilerini ilgilendirdiğini düşünebileceğimiz iki temel yasa akla gelir. Bunlardan ilkinde başörtüsü sorununu halletmek amaçlanmıştı. İkincisinde ise 30.03.2012 tarihli düzenleme ile zorunlu eğitim 4+4+4 biçiminde 12 yıla çıkarılmış, ortaokul ve liselerde, Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamberimizin hayatının, isteğe bağlı seçmeli ders olarak okutulacağı hükme bağlanmış ve İmam-Hatip liseli öğrencilerin üniversiteye girişine engel oluşturulan katsayı uygulamasına son verilmişti.

**48. 2002 yılından sonra Ak Parti için yapılan müdahalelerin amacı nedir?**

**Cevap:** 3 Kasım 2002'de kuruluşundan çok kısa bir süre sonra girdiği ilk seçimlerde elde ettiği başarı ile tek başına hükümet kurma hakkı elde eden ve yaklaşık 15 yıldır bu konumunu muhafaza eden AK Parti uzunca bir süre laiklik ve sekülerizm temelli tartışmalara konu edildi. Din-devlet ilişkilerinin çok boyutluluğunu bu tartışmalar vesilesi ile 2002 sonrasında da kolaylıkla tespit edebiliriz. Şöyle ki, iktidar-muhalefet ilişkileri içinde AK Parti'ye iktidara geldiği ilk yıllarda ısrarla ve daima laiklik ilkesi temelinde eleştiriler yöneltmiştir. Nitekim bu eleştirileri yansıtan iki temel gelişmeyi anabiliriz. Bu gelişmelerden ilki 27 Nisan 2007'de yaşandı. Genelkurmay Başkanlığı'nın internet sitesinde yer alan bir bildiri ile Cumhurbaşkanlığı seçimleri sürecine müdahale edildi. Bu müdahale ile amaç eşi başörtülü olan Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanı olmasını engellemektir. İkincisi ise 14 Mart 2008'de dönemin Yargıtay Başsavcısı Abdurrahman Yalçınkaya tarafından 'AK Parti'nin laikliğe aykırı fiillerin işlendiği bir odak haline geldiği iddiası ile kapatılması' talebiyle açılan dava idi.

**49. FETÖ terör örgütü ile 15 Temmuz arasındaki bağ nedir?**

**Cevap:** FETÖ 40-50 yıldır sürdürdüğü faaliyetleri ile devletaygıtını neredeyse işleyemez hale getirecek güce erişmiştir. 15 Temmuz ise bu gücün kendini dışa vurduğu tarihtir. 15 Temmuz, görünüş itibarıyla bir dini liderin önderliğinde örgütlenen bir yapının (FETÖ'nün) devleti ve toplumu tahakküm altına alma teşebbüsüdür. Neyse ki bu teşebbüs halkın büyük desteği ile savuşturulmuştur.

Sıra-(Soruid) 1-(1098256) 2-(1098293) 3-(1098322) 4-(1098339) 5-(1098594) 6-(1098611) 7-(1098633) 8-(1098682) 9-(1098695) 10-(1098765) 11-(1098798) 12-(1098844) 13-(1098858) 14-(1098899) 15-(1098993) 16-(1101163) 17-(1102404) 18-(1102425) 19-(1102435) 20-(1102466) 21-(1102597) 22-(1102635) 23-(1102699) 24-(1102720) 25-(1102759) 26-(1102843) 27-(1102860) 28-(1102893) 29-(1103118) 30-(1103130) 31-(1103142) 32-(1103172) 33-(1103194) 34-(1103316) 35-(1103329) 36-(1103423) 37-(1103464) 38-(1103493) 39-(1103517) 40-(1103595) 41-(1103626) 42-(1103766) 43-(1103806) 44-(1103846) 45-(1103866) 46-(1103903) 47-(1108553) 48-(1103940) 49-(1108622)

## SIY102U - TÜRK SİYASAL HAYATI

### Ünite 7: Türkiye’de Ordu-Siyaset İlişkisi

#### Giriş

**1. Siyaset bilimi literatürüne göre "vesayet" nedir?**

**Cevap:** Vesayet: Hukuksal açıdan kendi çıkarlarını koruyacak yetkinlik düzeyinde olmayan kişilerin haklarının korunması için kendisine yardım edilmesi anlamına gelir. Siyaset bilimi literatüründe ise demokratik rejimlerde yetkinin görünürde seçilmişlerde olması, ancak perde arkasında askerler başta olmak üzere belirli güç odaklarının iktidarı kendi ellerinde tutması anlamında kullanılır.

#### Tarihsel Arka Plan: Osmanlı Döneminde Askerin Sistem İçindeki Yeri

**2. Tımarlı Sipahi kimdir?**

**Cevap:** Tımarlı Sipahi Osmanlı’da köylüler tarafından ekilip biçilen topraklar karşılığı alınacak vergileri toplayan, bunun karşılığında padişahın kendisi için takdir ettiği miktarda “cebeli” adı verilen silahlı ve atlı asker bulunduran kişidir. Sipahi, kendisine tahsis edilen topraklarda yaşar ve savaşlardaki görevine ek olarak normal zamanlarda kendi bölgesinde kamu düzenini ve güvenliğini koruma yükümlülüğünü üstlenir.

**3. Osmanlı’da ordu niçin farklı unsurlardan oluşmaktadır?**

**Cevap:** Osmanlı, orduyu farklı unsurlardan oluşturarak askerlerin merkezî yönetim için oluşturacağı bütçe yükünü azaltmayı hedeflemiştir. Ancak en az bunun kadar önemli bir diğer neden, devletin tüm silahlı gücünü tek bir yapıya vermeme arayışıdır. Bu şekilde, devlet otoritesine karşı silahlı unsurlardan gelecek muhtemel bir isyanın belirli bir kesimle sınırlı kalması hedeflenmiştir. Nitekim bu tür isyan durumlarında söz konusu farklı kuvvetlerin devlet tarafından birbirlerine karşı kullanılabildiği de görülmüştür.

**4. Yeniçeri Ocağı’nın yapısı nasıldır?**

**Cevap:** I. Murat döneminde kurulan Yeniçeri Ocağı, İmparatorluğun değişik yerlerinden getirilen gençlerin yetiştirilmesiyle oluşturulmuş bir ordudur. Çoğu Hristiyan ailelerden gelen bu gençler, öncelikle Müslüman bir ailenin yanında verilerek Türkçe ve İslam adetlerini öğrenmeleri sağlanırdı. Daha sonra bunlara geniş kapsamlı bir askerî eğitim verilir; en zekileri ise devlet kademelerinde yükselmelerini sağlayacak Enderun Mektebine yönlendirilirdi. Yeniçerilerin evlenip aile kurmaları ve özel mülk edinmeleri yasaktı.

**5. III. Selim tarafından Nizam-ı Cedid ordusunun kurulmasının nedeni nedir?**

**Cevap:** Mevcut askerî yapıyla istenen türde bir değişikliğin sağlanamayacağı anlaşılmış ve III. Selim tarafından 1792 yılında Nizam-ı Cedit adıyla yeni bir ordu kurulmuştur. Batılı talim ve eğitim tekniklerine göre yapılandırılan bu ordunun İmparatorluğun ihtiyaç duyduğu askerî yenilenmenin başlıca yürütücüsü olması tasarlanmıştır (Berkas, 1996, s. 91).

**6. Yeniçeri Ocağı’nın tarih sahnesinden silinmesine neden olan gelişme nedir?**

**Cevap:** Padişah, Yeniçeri Ocaklarının kaldırılmayacağını, ancak yeniçerilerin de yeni yapılanma için ihtiyaca göre belirli oranda asker takviyesinde bulunacaklarını ilan etmiştir. Yeniçeriler padişahın bu talebine olumsuz cevap verirler ve 1826 yılının Haziran ayı içerisinde büyük bir ayaklanma başlatırlar. Daha önce kurulmuş ve ağır toplarla donatılmış olan askerî birlikler, sarayın çevresini kuşatan yeniçerilerin üzerine ateş açarlar. Bu müdahale, aynı alanda toplanmış olan yeniçerilerin büyük kısmının hayatını kaybetmesine, böylece Yeniçeri Ocağı’nın tarih sahnesinden silinmesine neden olur.

**7. Askerî yönetimlerin militarist zihniyete karşı tutumu nasıldır?**

**Cevap:** Askerî yönetimler ülkede militarist zihniyetin hâkim olması için çaba harcarlar. Bu açıdan normalde askerlik mesleğine özgü bazı kurallar ve değerler, çocuklar başta olmak üzere her yaştan sivilere de benimsetilmeye çalışılır.

**8. Militarizm nedir?**

**Cevap:** Toplumun askerî kurumlarda görülene benzer bir şekilde disiplinli ve adeta sürekli bir savaş tehdidi altındaymış gibi örgütlenmesi, bu anlayışın uzantısı olarak da ordunun siyasal ve toplumsal hayat üzerindeki etkisinin artması durumudur. Militarist zihniyet, pek çok açıdan siyasal özgürlüklere ve demokratik işleyiş kurallarına aykırı yönler içerir.

**9. Harekât Ordusu hangi amaçla ve hangi unsurlarla kurulmuştur?**

**Cevap:** Harekât Ordusu 1909’da 31 Mart Vakası’nı bastırmak için Selanik’te kurulan ordudur. Temelinde Selanik’te konuşlu Üçüncü Ordu birlikleri olan Harekât Ordusu bazı gönüllü sivilleri de içermiştir.

**10. Balkan Savaşları süreci nasıl gerçekleşmiştir?**

**Cevap:** 1912’de Osmanlı’nın askerî gücünü Trablusgarp Savaşına aktarmasını fırsat bilen Yunanistan, Bulgaristan, Sırbistan ve Karadağ aralarında anlaşarak Osmanlı devletine savaş açmışlardır. Savaştan Osmanlı mağlubiyetle ayrılmış ve Balkan coğrafyasındaki topraklarının büyük kısmını kaybetmiştir.

**Darbeler Döneminin Başlaması: DP İktidarı ve 27 Mayıs 1960 Darbesi**

**11. Türkiye’de askerlik mesleğinden gelmeyen ilk sivil cumhurbaşkanı kimdir?**

**Cevap:** 1950 seçimlerinden sonra Cumhurbaşkanlığına DP’nin genel başkanı Celal Bayar seçilmiştir. Böylece askerlik mesleğinden gelen Atatürk ve İnönü’den sonra ilk kez bir sivil cumhurbaşkanı olmuştur.

**12. Türkiye’nin de Güney Kore’ye asker göndererek dâhil olduğu NATO nedir?**

**Cevap:** Tam adı Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization) olan uluslararası savunma ve güvenlik işbirliği teşkilatıdır. 4 Nisan 1949’da 12 ülke tarafından kurulan örgütün kuruluş mantığının arkasında Sovyetler Birliği tehdidine karşı korunmak için üye devletlerin birlikte hareket etmesi yatar. Değişik zamanlarda 17 devletin daha katılımıyla genişleyen NATO’nun halen 29 üyesi vardır.

**13. 27 Mayıs 1960’da yönetime el koyan Millî Birlik Komitesi’nin devlet başkanlığını teslim ettiği kişi kimdir?**

**Cevap:** Millî Birlik Komitesi (MBK) adını veren bu subay grubu, darbenin emir-komuta ilişkisi dışında yapılmaması nedeniyle kendilerine gelebilecek itirazları bertaraf etmek için darbeye destek verecek general arayışına girerler. Gittikleri adres, darbeden kısa bir süre önce emekli olan eski Kara Kuvvetleri Komutanı Cemal Gürsel’dir. Gürsel, darbeden gerçekleşikten sonra haberi olmasına rağmen sürecin kendi liderliğinde gerçekleştiğinin duyurulmasını kabul etmiştir. Gürsel, darbenin ertesi günü Millî Birlik Komitesi Başkanı sıfatıyla devlet başkanlığını üstlenir ve yeni hükümeti kurma çalışmalarına başlar.

**14. 27 Mayıs sonrası gerçekleştirilen idamların toplumsal etkisi nasıl olmuştur?**

**Cevap:** Bugün, 27 Mayıs yargılamalarında sanıkların savunma haklarının ihlal edildiği, mahkeme heyetinin tarafsız davranmadığı, verilen cezaların haksız olduğu ve hukuksal bir temelini bulunmadığı hemen herkes tarafından kabul edilmektedir. Ancak idamların bundan daha fazla önem taşıyan olumsuz etkisi, ülke içindeki siyasal ayrılıkları keskinleştirmiş ve uzlaşî kültürüne zarar vermiş olmasıdır.

**15. MGK’ya tanınan, ülke yönetimine ilişkin belirli konularda hükümete “tavsiye” niteliğinde kararlar alma yetkisi ile amaçlanan nedir?**

**Cevap:** MGK’ya ülke yönetimine ilişkin belirli konularda hükümete “tavsiye” niteliği taşıyacak kararlar alma yetkisi tanınmıştır. Bu şekilde, bir bakıma, ülke yönetimine ilişkin kritik kararların alınmasında sivillerin tek başlarına hareket etmemeleri amaçlanmıştır (Özdemir, 1993, s. 122).

**16. 1961 Anayasası ile TBMM’de çıkan kanunları yargı denetiminden geçirmek amacıyla kurulan kurum hangisidir?**

**Cevap:** 1961 anayasası ile seçilmiş siyasetçileri denetleyecek birtakım bürokratik mekanizmaların oluşturulduğunun da belirtilmesi gerekir. Yeni anayasa ile seçilmiş ve atanmış üyelerin birlikte görev yapacakları Cumhuriyet Senatosu kurulur. Bu şekilde, TBMM’den çıkan kararları adeta denetleyecek bir yapılanma oluşturulması hedeflenmektedir. Bunun yanında yine Mecliste kabul edilen kanunların yargı denetiminden geçirilmesi amacıyla Anayasa Mahkemesi kurulur.

**17. 1961 darbesi ile başlayan süreçte ordunun, siyasetin akışına müdahale etmek için öne sürdükleri temel gerekçe nedir?**

**Cevap:** 1961 askerî darbesi ile başlayan süreç, ordunun sistem üzerinde kendisine biçtiği vesayetçi rolün en belirgin örneklerinden birini sunar. Askerler, “rejimin tehlikede olduğu” gerekçesiyle kendilerine bir koruma rolü atfetmişler ve siyasetin olağan akışına müdahale etmişlerdir.

**18. 12 Mart 1971 muhtırasıyla komutanlar ne talep etmişlerdir?**

**Cevap:** Komutanlar muhtırada özetle, Demirel hükümetinin işbaşından çekilmesi ve ülkede yükselen anarşi ile baş edebilecek geniş tabanlı bir millî birlik hükümetinin kurulmasını talep ederler (Zürcher, 2000, s. 375).

**12 Eylül 1980 Darbesi: Demokrasiye Yeni Bir Ara**

**19. İnkılap Kanunları neyi ifade etmektedir?**

**Cevap:** İlk olarak 1961 Anayasasına “Devrim Yasaları” adıyla giren İnkılap Kanunları, Anayasanın 174. maddesinde sayılan sekiz hukukî düzenlemedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında çıkarılan bu kanunlar toplumu dönüştürme projesinin en önemli halkalarıdır. Nitekim Anayasanın ilgili maddesinde bunların “temel hak ve özgürlüklere aykırı olduklarının iddia edilemeyeceği” vurgulanarak söz konusu kanunlar bir bakıma özel koruma altına alınmıştır.

**2002 Sonrası Vesayetin Kırılması ve Demokrasinin Güçlendirilmesi**

**20. 15 Temmuz 2016 darbe girişimi ile Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması'nın (FETÖ/PDY) ilişkisi nedir?**

**Cevap:** 1970'li yıllardan itibaren dinî bir cemaat kisvesi altında örgütlenen Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY), zaman içinde başta silahlı kuvvetler ve emniyet teşkilatı olmak üzere kritik devlet birimlerine kendi elemanlarını yerleştiren bir terör örgütüdür. Örgüt, devlet içindeki militanlarının sayısını artırmak için söz konusu okullara giriş sınavlarının sorularını çalmak da dâhil olmak üzere çok sayıda hukuk dışı yöntem kullanmıştır. En son 15 Temmuz darbe girişimiyle silahlı kuvvetler içindeki militanlarını kullanarak iktidarı ele geçirmeyi hedefleyen örgütün bu çabası halkın sağduyusu ve demokrasiye sahip çıkmasıyla önlenmiştir.

## SIY102U - TÜRK SİYASAL HAYATI

### Ünite 8: II. Meşrutiyet'ten 2000'li Yıllara Türkiye'de Ekonomi Politikasının Evrimi

#### II. Meşrutiyet Dönemi

1. II. Meşrutiyet'in ilanında önemli aktörlerden olan Jön Türk hareketinin liberal düşünce ile ilgili amacı nedir?

**Cevap:** Meşrutiyet'in ilanını sağlayan siyasal muhalefetin en önemli aktörlerinden olan Jön Türk hareketi liberal dönüşümleri amaçlamaktadır. Bu dönüşümler yalnızca siyasi alanla sınırlı değildir. Ülke ekonomisi ve iktisat anlayışı da meşrutiyet ile doğan liberal ortamdan etkilenir.

2. II. Meşrutiyet'le beraber gündeme gelen "mali devlet yerine iktisadi devlet" görüşüne göre asıl önemli olan nedir?

**Cevap:** II. Meşrutiyet'le beraber gündeme gelen bir diğer husus mali devlet yerine iktisadi devlet görüşünün desteklenmeye başlanmasıdır. Bu görüşe göre önemli olan fazla vergi toplamak yani fiskal amaçlar gütmek olmayıp, toplumun çıkarlarını göz önüne alarak iktisadi girişimleri özendirmektir ki; bunun aynı zamanda uzun vadede vergi gelirlerini de artıracakları öngörülmüştür.

3. Liberal iktisadi düşüncenin savunucusu ve taraftarı olan Mehmet Cavit Bey'e göre yegâne amaç nedir?

**Cevap:** Tanzimat'taki öncülerde olduğu gibi Mehmet Cavit Bey için de yegâne amaç kapitalistleşmektir. Bu görüşü benimseyenlere göre bu ancak özel mülkiyete saygılı ve serbest ticareti kabullenmiş bir sistemde mümkün olabilecektir. Oysa Osmanlı İmparatorluğu'nda lonca ve gedik usulü iş özgürlüğünü ve sanayileşmeyi engellemektedir.

4. II. Meşrutiyet liberalizminde aradığını bulamayan hükümet ve aydın çevresinin yeni eğilimi ne olmuştur?

**Cevap:** Birinci Dünya Savaşı II. Meşrutiyet liberalizmini temelinden sarsacak etkiler yapar. Pazar mekanizmasının etkinliğini yitirmesi, liberalizmde aradığını bulamayan hükümeti ve aydın çevresini başka arayışlara iter. Bu yeni düşünce Alman kökenli "milli iktisat"tır.

5. Ziya Gökalp'e göre Müslüman-Türk unsur merkezli milli iktisadi anlayışı nasıldır?

**Cevap:** Gökalp'e göre milli iktisat, etnik homojenlikle sağlanabilir. Müslüman-Türk unsurun yalnızca asker ve memur; gayrimüslimlerin zanaatkar ve tüccar oldukları bir toplum çağdaş devlete dönüşemez. Müşterek vicdana sahip olmayan bu iki unsur arasında gerçek bir işbölümü yoktur. Yine Gökalp'e göre Müslüman-Türk unsur askerlik ve memurluğun yanı sıra iktisadi yaşama da atılarak milli iktisadi kuracaktır.

6. I. Dünya Savaşı ile oluşan zeminde İttihatçı hükümet Müslüman-Türk unsur lehine iktisadi girişimleri nasıl şekillenmiştir?

**Cevap:** Savaş, devletin ekonomiye Müslüman-Türk unsur lehine sonuçlar verecek müdahalelerde bulunması için fırsatlar yaratır. İttihatçı hükümet "milli iktisat" ve "iktisadi uyanış" adı altında bir Müslüman-Türk girişimci sınıf yaratmaya yönelik politikalar izler ve sermaye birikimini hızlandıran spekülasyon kazançlarına göz yumulur. Bu politikanın somut yansıması olarak 1908–1913 döneminin aksine, 1914–1918 döneminde kurulan anonim şirketlerde Müslüman unsur öne çıkar.

7. Birinci Dünya Savaşı döneminde işe sorunu nasıl ilerleme göstermiştir?

**Cevap:** Temel tüketim mallarının yokluğu ve kıtlığı karşısında hükümet, önce karne uygulamasına başvurur. Ardından karaborsa ve stokçuluğun artması karşısında hükümet, narh uygulamasına geçer. Buna karşın işe sorunu Birinci Dünya Savaşı süresince çözülmemiş, aksine karaborsa ve istifçilikten yüksek gelirler elde eden bir sınıf yani harp zenginleri sınıfı türemiştir.

8. Yabancıların Osmanlı İmparatorluğu'nda iktisadi güçlerine karşı Birinci Dünya Savaşı sırasında ortaya çıkan tepki sonrası ortaya konan somut uygulamalar nelerdir?

**Cevap:** Yabancıların Osmanlı İmparatorluğu'nda iktisadi güçlerine karşı Birinci Dünya Savaşı sırasında ortaya çıkan tepki, yasal düzenlemelerin yanı sıra bazı somut uygulamalarla da gündeme gelir. Bu bağlamda yabancı şirketlerin işlettiği Aydın, Kasaba, Suriye, Mudanya demiryolları ve İstinye Tersanesi satın alınarak millileştirilir. Zonguldak limanının satın alınmasına karar verilir. Kabotaj ticaretinde tekel oluşturmuş olan Yunan bayraklı gemilerin bu alandaki üstünlüklerine karşı, kabotaj ticaretinin Osmanlı gemileriyle gerçekleştirilmesi, yani kabotaj hakkının Osmanlı bayraklı gemilere verilmesi kararlaştırılır.

9. Osmanlı Devleti'nde yabancılara başta ekonomi alanında tanınmış ayrıcalıklar olan kapitülasyonlar ne zaman geçerliliğini yitirmiştir?

**Cevap:** Kapitülasyonlar Osmanlı Devleti'nin yıkılmasına kadar XIX. ve XX. yüzyıl başlarındaki bazı tek taraflı girişimlere karşın kaldırılmamış ve ancak Lozan Antlaşması ile geçerliliğini yitirmiştir.

#### Erken Cumhuriyet Dönemi



**10. Cumhuriyet'in ilk yıllarında ekonomik ve toplumsal alandaki en önemli hedef nedir?**

**Cevap:** Cumhuriyet'in ilk yıllarında ekonomik ve toplumsal alandaki en önemli hedeflerin başında yerli girişimci sınıf yaratmak gelir. Kemalistlerin savaş ve işgalin ardından Cumhuriyet ile başlayan süreçte İttihatçıların bıraktığı noktadan millî iktisat politikasını sürdürdüklerini de söylemek mümkündür.

**11. Türkiye İktisat Kongresi'nin 17 Şubat 1923'te "Lozan görüşmelerinin kesintiye uğradığı bir sırada" toplanması hangi amacı taşımaktadır?**

**Cevap:** 17 Şubat 1923'te, Lozan görüşmelerinin kesintiye uğradığı bir sırada, İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresi 4 Mart 1923'te sona erer. Kongre'nin Lozan Barış görüşmelerinin kesintiye uğradığı sırada düzenlenmesi toplumun tüm tabakalarının birliğini gösterme amacını taşımaktadır.

**12. 1920'lerde uygulanan milli iktisat politikasında temel hedef nedir?**

**Cevap:** Milli iktisat politikasının temeli, sermaye birikiminin yetersiz olduğu ülkede devlet eli ile sermaye birikimini artırmak ve böylece iktisadî gelişmeyi sağlamaya yönelik girişim ve oluşumları gerçekleştirmektir. Bu politika, 1920'lerde devletin doğrudan değil dolaylı etki ve müdahalesi ile gerçekleşir. Müslüman-Türk unsurun ekonomide egemen konuma gelmesi temel hedeftir.

**13. Devletçiliği bir araç olarak gören Ahmet Hamdi Başar, öne sürdüğü iktisadî devletçilik kavramını nasıl açıklamaktadır?**

**Cevap:** Ahmet Hamdi'ye göre iktisadî devletçilik: "Aynı cinsten olan kuvvetleri müşterek gaye yolunda birleştiren yegâne vasıttır. Memlekette bir iktisadî uzviyetin en mükemmel şeklini mütalaa eden program iktisadî devletçiliğin esasını teşkil eder. Ancak bu demek değildir ki, iktisadî devletçilik, yalnızca bir programdan ibarettir; program ancak büyük esasın bir vasıtasıdır; asıl iktisadî devletçilik bu programı vücuda getirecek ve buna tatbik edecek esaslar ve prensiplerin heyeti mecmuasıdır."

**14. Atatürk devletçiliği nasıl tamamlamaktadır?**

**Cevap:** Atatürk: "... Devletçiliğin bizce mânası şudur: Fertlerin hususî teşebbüslerini ve faaliyetlerini esas tutmak, fakat büyük bir milletin bütün ihtiyaçlarını ve birçok işlerin yapılmadığını göz önünde tutarak, memleket iktisadiyatını Devleti eline almak. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Türk vatanında asırlardan beri ferdi ve hususî teşebbüslerle yapılamamış olan şeyleri bir an evvel yapmak istedi ve görüldüğü gibi, kısa bir zamanda yapmağa muvaffak oldu. Bizim takip ettiğimiz bu yol, görüldüğü gibi, liberalizmden başka bir sistemdir."

**15. 1934'de uygulamaya konan Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı'nın (BBYSP) ana hedef ve stratejisi nedir?**

**Cevap:** 1934'de uygulamaya konan Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı'nın (BBYSP) ana hedef ve stratejisi, ülkenin yerüstü kaynaklarını değerlendirerek ithalata konu olan özellikle şeker, dokuma ve kağıt başta olmak üzere temel gereksinim maddelerini yurt içinde üretme; yerel veya bölgesel tarımsal üretime ve doğal kaynaklara dayanan sınai üretim birimleri kurma; kurulacak sanayi tesislerinin, kuruluş yerlerinin hammadde ve işgücü kaynaklarına yakın olmasıdır.

## Çok Partili Sistem

**16. Bretton-Woods anlaşmasının Amerikan Doları, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası (DB) ile bağlantısı nedir?**

**Cevap:** Bretton-Woods'u imzalayan ülkelerin başlıca sorunu mübadele sistemindeki likiditenin elde bulunan altının fiziki hacmiyle sınırlı kalmasını önleyecek bir sistem bulmaktır. Bu sorun Amerikan dolarının altına çevrilebilirliği kuralını getiren altın kambiyo standardının yaratılması ile çözülür. Başka bir deyişle Amerikan doları, altına eş düzeyde bir uluslararası rezerv para olarak kabul edilir. Aynı anlaşma ile kambiyo kurlarının istikrarını sağlamak amacıyla milletlerarası bir para fonunun ve üye memleketlerin imar ve kalkınma işlerini kolaylaştırmak amacıyla da milletlerarası bir imar ve kalkınma bankasının kurulmasına karar verilir. Böylece Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) ve kurulduğu sıradaki adı ile Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası veya bugünkü adı ile Dünya Bankası'nın (DB) da temelleri atılır.

**17. 1948'de gerçekleşen Türkiye İktisat Kongresi, 1930'larda ve İkinci Dünya Savaşı sonrası ekonomi politikaları ile ilgili neyi göstermektedir?**

**Cevap:** 1948 Türkiye İktisat Kongresi, düzenlendiği dönemin koşulları istikametinde değerlendirildiği zaman, Türkiye'de 1930'larda egemen olan iktisadî devletçiliğin İkinci Dünya Savaşı sonrası, savaş öncesinde olduğu biçim ve niteliğiyle varlığını sürdüremeyeceğini göstermesi açısından önemli bir iktisadî olay olarak tarihe geçer.

**18. 14 Mayıs 1950'de gerçekleşen genel seçimlerde iktidara gelen DP'nin iktisadi devletçilik karşısındaki tutumu nedir?**

**Cevap:** DP'de liberalizmin fikri temelleri ve alt yapısı bulunmaz. İktidar partisi CHP'ye karşı iktisadi devletçilik aleyhtarı bir söylem üreten DP, iktisadi devletçiliği reddetmekle birlikte, ekonomide devletin yeri ve rolünü bir kenara bırakmaz.

**19.** 1950'lerin ikinci yarısında uygulanan ithal ikameci sanayileşme politikası ile 1930'larda uygulanan devletçi sanayileşme politikası karşılaştırıldığında aralarında temel farklar nelerdir?

**Cevap:** İthal ikameci sanayileşme politikasının en önemli özelliklerinden biri özel sektörün sanayi içindeki ağırlığının artmaya başlamasıdır. Yine bu dönemde kamu yatırımları ve devlet işletmeciliğinin olanakları özel sermaye birikimi lehine kullanılır. İlk bakışta devletçi modele benzemekle birlikte ithal ikameci modelde devlet kesiminin özel sektöre desteğinin ön plana çıkmasıyla ondan ayrılan yeni bir "karma ekonomi" modeli ortaya çıkar. Bu yapı içinde devletin rolü çeşitli müdahale araçları ile özel girişimi sınırlamak ve denetim altında tutmaktan çok onu teşvik etmek olur. Bu bağlamda gerekli altyapı yatırımları ve özel sektörün altından kalkamayacağı bazı temel sınai ve tarımsal maddeler ve ara malların üretimi devlet tarafından gerçekleştirilir.

**20.** Keynesyen iktisat, ne üzerine öneriler getirmektedir?

**Cevap:** Adını İngiliz İktisatçı John Maynard Keynes'ten alan Keynesyen iktisat, tam istihdam sorunu ve tasarruf ile yatırım arasındaki ilişki üzerine öneriler getirmektedir. Buna göre tam istihdamın sağlanması için gerektiğinde devletin ekonomiye müdahalesi söz konusu olabilir. Devlet üretimin gerilememesi, işsizliğin ortadan kalkması ve talep azlığını sona erdirmek için yatırımlar gerçekleştirmelidir.